UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Aurea Rosa id est preclarissiam[!] expositio sup[er] euangelia totius anni: de Tempore [et] de Sanctis. tam s[ecundu]m ordine[m] Predicato[rum] q[uam] s[ecundu]m Curia[m]

Mazzolini, Silvestro

[Augsburg], 31. Okt. 1510

VD16 M 1750

Jn die Natiuitat[is] d[omi]ni Ad missa[m] maiore[m] Tex. eua[ng]. Jo. primo

urn:nbn:de:hbz:466:1-70429

Visual Library

myſterijs alios docere. Cetera q̄ dici poſ-
ſent circa hoc euangeliū litteraliter pate-
re faciliter poſſunt ex dictis.

In die Natiuitatꝫ dn̄i Ad miſ-ſam maiorē Tex. euā. Jo. primo

i In principio erat verbū
et verbū erat apud deuz
et de⁹ erat verbū. Hoc
erat in principio apud
deū. Oīa ꝑ ipm̄ facta ſunt et ſine
ipſo factū ē nihil: Qḋ factū eſt: i
ipſo vita erat: et vita erat lux ho
minū. Et lux in tenebris lucet:
et tenebre eā nō cōprehēderūt.
Fuit hō miſſus a deo: cui nomē
erat ioannes Hic venit in teſti-
moniū vt teſtimoniū ꝑhiberet
de lumine vt oēs crederent ꝑ il-
lū. Nō erat ille lux: ſed vt teſti-
moniū ꝑhiberet de lumīe. Erat
lux vā q̄ illūinat oēꝫ hoīeꝫ venie
tē ī hūc mundū. In mōo erat et
mund⁹ ꝑ ipm̄ factus eſt: et mun
dus eum nō cognouit. In ꝓpria
venit et ſui eum nō receperunt.
Quotqt āt receperūt euꝫ dedit
eis ptātē filios dei fieri his qui
credūt in noīe eius. Qui non ex
ſanguinib⁹: neqꝫ ex volūtate car
nis: neqꝫ ex volūtate viri ſed ex
deo nati ſunt. Et verbuꝫ caro fa
ctum eſt et habitauit in nobis. et
vidim⁹ gl'iam eius: gloriā quaſi
vnigeniti a patre plenum gra-
tie et veritatis.

i In principio erat
ṽbū) etc. Joā. j. Joānes euā-
geliſta dict⁹ eſt aq̄la: qꝛ cete-
ris euāgeliſtis alti⁹ inſonuit: et
maxime in pn̄ti euāgelio qḋ diuidit̄ ꝑnci-
paliter in duas ꝑtes. In ꝑma em̄ agit de
ṽbi diuinitate. In ſcḋa de ei⁹ hūanitate:
ibi (fuit hō miſſus a deo) Prima ꝑs diui-
dit̄ in duas. Prima em̄ manifeſtat ṽbum
q̄ntū ad eius eſſentiā. Scḋo q̄ntū ad ei⁹
potentiā: ibi (omnia ꝑ ipum facta ſunt)
Quantū ad ꝑmū ſoluit Joan. iiij. mi-
rabiles q̄ſtiones. Prima em̄ q̄ſtio que de
verbo formari pōt eſt: quādo erat verbū
ſcꝫ ab eterno vel ex tpe: et hāc ſoluit dicēs
(in ꝑncipio erat verbū) Pro intellectu
aūt ſolutiōis declaremus tria verba poſi-
ta in ea: que ſunt: Verbū: In principio: et
Erat. Sciendū eſt ergo ꝙ ſm̄ Aug u.
xv. lib. de trinitate. et Damaſ. j. lib. in no-
bis eſt triplex verbum. ſ. intelligibile: quo
rem ipam ꝑ ſuaꝫ ſpeciē cogitamus: ſm̄ ꝙ
homo actualiter ſibiipi q̄dāmodo loquit̄
intuendo qḋ latebat in memoria. Et iſtḋ
verbū nihil aliud eſt q̄ꝫ cōceptus mētis q̄
eſt quedā imago rei exiſtentis extra ani-
mā quā imaginem intellectus format: vt
poſſit i ea videre rē cuius eſt imago: etiā
ſi talis res non ſit ꝑſens: imo etiā ſi nullo
modo ſit exiſtēs in rex natura. Eſt ſcḋo
verbū imaginabile: q̄ ſpeciē vocis ꝓferen-
de apud nos formamus. Eſt et tertio ver
bū ſenſibile: ſm̄ qḋ vocē ipam ꝓferimus.
Cū ꝑmo verbo habet ſilitudinē verbum
eternaliter genitū: cū ſcḋo ṽo verbū vt in
carnari ꝑuiſum. Cū tertio aūt ipm̄ verbū
incarnari inq̄ntū incarnatū. Unde ſicut
dicit Aug. vbi ſup̄: nec verbū imaginabi-
le nec verbū vocale gerit ſilitudinē verbi
increati: ſed ſolū verbū intelligibile. Hec
aūt ſilitudo pōt attēdi q̄ ad hoc: qꝛ ſicut
verbū intelligibile in nobis habꝫ expſſaꝫ
ſilitudinē: imo eſt expſſa ſimilitudo illius
rei que latebat in memoria: ita verbū dei
eſt expreſſa ſilitudo patris. Et ſic in ver-
bo faciēda diſponimus: nec aliq̄d facim⁹
qḋ nō ꝑus verbo mētali nobis loquamur
ita de⁹ nihil facit qḋ nō ꝑus in verbo diſ-
poſuit. Et oīa iſta habent̄ ab Aug. vbi
ſup̄. Eſt etiā q̄ntū ad hoc ſilitudo: qꝛ ſi-
cut filius dei emanat a pr̄e: et eſt iſta ema-
natio intellectualis: nō materialis: ita ver
bū emanat ab itelligēte nō materialiter
ſed intellectualit̄. Eſt ḡ ſilitudo iter ver-
bū creatū et increatū q̄ ad emanatiōem: et
emanatiōis modū: ſeu imaterialitatē. et q̄
ad emanātis ſilitudinē: qꝛ vtrūqꝫ ṽbū eſt

ſiſſe intelligēti qn̄ idē intelligit ſe: qꝛ ſemꝑ
verbū eſt ſilitudo intellecti ꝑ ꝟbū. Mod⁹
aūt originis ꝛ emanatiōis ꝟbi ſic aliq̄liter
videri pōt. Hō em̄ ꝑ ſenſus cognoſcit res
Senſus aūt exteriores q̄ ſūt q̄nqꝫ/ viſus/
olfatus/audit⁹/ guſtus/ ꝛ tact⁹/ nunciant
ſenſui cōi: cui⁹ officiū eſt ꝑcipe omnia q̄ ꝑ
cipiunť a ſingulis q̄nqꝫ ſenſuum exterioꝝ:
ꝛ inter illa dijudicare: ſed tn̄ nihil appre-
hendit niſi ſit pn̄s id qđ apprehēdiť. Iſte
aūt annunciat phātaſie q̄ eſt de re eťiā ab
ſente. ꝛ illa intellectui. Silitudo ḡ rei q̄ ꝑ
mo fuit accepta ꝑ ſenſuz exteriore: quāto
ad altiorē potētiā deduciť: tāto efficiť pu-
rior. Vn̄ cū ꝑuenerit ad phātaſiā tārū eſt
iā depurata ꝙ ſupueniēte luce ſpūali intel
lect⁹ agentis cauſať in intellectu poſſibili
ſpēs q̄dā rei itelligibil' ꝑ quā intellect⁹ rē
intelligit: ſic̄ ignis ꝑ calorē calefacit. Sic̄
em̄ forma naturalis eſt p̄ncipium act⁹ cō
ſimilis in re naturali: ita p̄dicta forma itel
ligibil' in itellectu exiſtēs eſt p̄ncipiū ꝯſimi
lis conceptus in intelligente. Sic̄ em̄ cali-
dū ꝑ ſuū calorē calefacit/ cauſādo aliū ca-
lorē: ita intellect⁹ ꝑ talē ſpeciē intelligēdo
cauſat in ſeip̄o aliā ſpeciē eiuſdē rei: que ꝓ
p̄ie dr̄ ꝟbum ſiue concept⁹ intellectualis
q̄ ſilis eſt illi forme ꝑ quā intellect⁹ intelli
git: q̄ ad hoc ꝙ ambo idē rep̄ſentant: tn̄ ꝟ-
bū ſeu ſc̄da ſpēs ꝑfectior eſt q̄ꝫ p̄ma: et ab
ea differt realiter ꝛ ſpecifice: lꝫ nō differat
realiť ab intellectiōe qua ꝓduciť: qꝛ ſe ha
bet ad eā vt termin⁹ ad motū. ſi tn̄ ꝓduce
reť ꝑ itellectionē effectiue: differret ab ea
realiť. Nō ꝓduciť ab ea ꝑ modum cauſe
materialis ſeu diſpoſitionis: ſic̄ ꝛ termin⁹
ꝑ motū: eo ꝙ imꝑfectū ſit via ad ꝑfectum.
Sic ḡ in iſta intelligibili origie forma ſeu
ſpecies intelligibilis accepta a phantaſia
eſt id q̄ intellect⁹ intelligit: ꝛ intelligendo
ꝟbum ꝓducit. ip̄e ꝟo concept⁹ elicitus ab
intellectu intelligentis diciť ꝟbum genitū
Per iſtū ḡ modū ſilr̄ in diuinis dici pōt ꝙ
diuina eſſentia vel ſubſtātia q̄ ſe habet ad
paternū intellectū q̄ſi ꝑ modū forme itelli
gibilis/ eſt id formale p̄ncipiū q̄ pr̄ intelle
ligit: ꝛ intelligēdo ꝟbū ꝓducit. i. format i
ſeip̄o ſimillimū cōceptū: q̄ diciť ꝟbū. Ip̄e
ꝟo pater intelligēs eſt generās: ſed id qđ
cōcipit intuitu ſue eſſentie eſt ꝟbū genituz

ab ip̄o: ꝑfecte totā pr̄is eſſētiā rep̄ſentās
Eſt aūt ſciendū ꝙ hoc ꝟbū dei a nr̄o dif-
fert in trib⁹. Primo: qꝛ ſm̄ Aug. ꝟbū no-
ſtrū prius eſt formabile q̄ꝫ formatū. nā cū
volo ꝯcip̄e ꝟbū ſeu lapidis rōnez/ oportꝫ
ꝙ ad hoc rōcinādo ꝑueniā, ꝛ hoc reqriť in
omni eo qđ volum⁹ intelligere: niſi forte i
p̄mis p̄ncipijs: q̄ ſtatim ꝛ ſine diſcurſu in
telligim⁹: vtpu͛ta ꝙ totuz eſt mai⁹ p̄te: ꝛ
i primis ꝯceptib⁹ notiſſimis nobis. q̄ꝫdiu
aūt intellect⁹ ſic rōcinādo diſcurrit/ iacta
tur hac atqꝫ illac: ꝛ formatio ꝟbi necdum
ꝑfecta eſt: niſi qn̄ ip̄am rōnē rei ꝑfecte cō-
cepit: ꝛ tūc p̄mo habet ꝑfectā rōnem ꝟbi.
Et hinc eſt ꝙ in aīa nr̄a eſt ip̄a cogitatio
.i. diſcurſus inq̄ſitiōis: ꝛ eſt ꝟbū formatuz
ſm̄ ꝑfectā ꝯtēplationē ꝟitatꝫ. Et ſic patꝫ
ꝙ ꝟbū nr̄m de potētia ad actum ꝓgrediť.
Sed ꝟbū dei ſemꝑ eſt in actu: alioqn de⁹
cognoſceret, nouiter q̄ prius ignorabat: iō
nomē cogitatōis ꝟbo dei ꝓp̄ie nō ꝯuenit
Vn̄ dicit Aug. in li. de trini. ꝙ ſic dicēdū
eſt ꝟbū dei vt cogitatio nō dicať: ne q̄d q̄ſi
volubile credať in deo. Sc̄da differētia ē
qꝛ ꝟbū diuinū ꝑfectiſſimū eſt: nr̄m ꝟo im-
perfectū. Quia em̄ nō poſſum⁹ oīa q̄ ſunt
in aīa ꝛ ſcia nr̄a/ vno ꝟbo exp̄mere: oportꝫ
ꝙ ſint plura ꝟba imꝑfecta ꝑ q̄ diuiſim ex-
p̄mam⁹ q̄ in nr̄a ſcia cōtineť. In deo aūt
non eſt ſic: nā ip̄e vno ſimplici intuitu ſei-
pſum cognoſcēdo oīa cognoſcit. ꝛ iō ē vni
cū ꝟbū diuinū exp̄ſſiuū toti⁹ qđ in deo eſt
ꝛ etiā oīm creaturaꝝ: al's eſſꝫ imꝑfectum.
Vn̄ dicit Aug. ꝙ ſi aliq̄d min⁹ eſſet i ver
bo q̄ꝫ in dicentꝫ ſcia ꝯtineať: imꝑfectū eēt.
cum ḡ ſit ꝑfectiſſimū/ eſt tn̄ vnū. Tertia
differētia eſt: qꝛ verbū nr̄m nō eſt eiuſdez
nature nobiſcū: diuinū aūt eſt eiuſdē natu
re cū dō: ꝛ ſubſiſtit i natura diuina. Nā cō
ceptus intellectualis ſiue rō itellecta quā
intellect⁹ noſter format d̄ re intellecta: hꝫ
eſſe itelligibile tm̄ i aīa nr̄a: cui⁹ itelligere
nō eſt idē qđ ſuū naturale eſſe vl' eſſentia:
qꝛ aīa nō eſt ſua op̄atio. Et ideo verbū qđ
format intellect⁹ noſter: nō ē de eēntia aīe
ſed eſt ei⁹ accidēs. in deo aūt idē eſt intel
ligere ꝛ eſſe. ideo ꝟbū i diuinis nō ē acci-
dens: ſed ad eēntiā ip̄am diuinā ꝑtiet. vn̄
optet ꝙ ſit ſubſiſtēs ꝛ de⁹: qꝛ quicq̄d ē na-
tura dei eſt de⁹. Vn̄ dicit Damaſ. ꝙ ꝟbū

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

diuinū ſubſtātiale eſt in hypoſtaſi exñs: re
liq̄ vo vba. i. nr̄a: ſunt vtutes aie. Ex p̄miſ
ſis ptꝫ ꝙ verbū ꝓprie loq̄ndo ſemꝑ accipit
ꝑſonalr̄ in diuis: cū importet qd̄ expſſū/ ꝛ
originatuꝫ in itelligēte: origo aūt in diuis
nō niſi ad ꝑſonā ꝑtinet. Patet etiā h̄ vbū
eſſe coeternū ei a q̄ ꝓcedit: qꝛ non pri⁹ fuit
formabile q̄ꝫ formatū: ſed ſemꝑ eſt i actu.
Patet etiā ꝙ eſt pr̄i eq̄le ꝑ oīa: cū ſit vbū
ꝑfectiſſimū: toti⁹ eſſentie pr̄is expſſiuum ꝛ
ꝯtētiuū. Patet etiā ꝙ cū in q̄libet natura
id qd̄ ꝓcedit hn̄s verā ſilr̄itudinē ei⁹ a q̄ ꝓ/
cedit vocet̄ fili⁹. ꝛ hoc vbū ꝓcedat in ſilr̄itu
dine ꝛ idētitate nature ei⁹ a q̄ ꝓcedit: vere
ꝛ ꝓprie dr̄ fili⁹: ꝛ ei⁹ ꝓductio dr̄ generatio.
Et ſic ptꝫ declaratio p̄me dictiōis. Sed
h̄ occurrūt q̄ttuor q̄ſtiōes. Pria eſt Chry.
q̄re ioannes dimittens pr̄em ſtati incepit
a filio dicēs (In p̄ncipio erat vbū.) Ad h̄
dicit̄ ꝙ ideo eſt: qꝛ ꝑ filiū ducimur i noti/
ciā pr̄is. Vn̄ infra. x. Pr̄ manifeſtaui no/
men tuū. Ideo volens euāgeliſta fideles
adducere ad noticiā pr̄is: ſtatim incepit a
filio ꝛ ꝯtinuo ſubiūgit de pr̄e dicēs (ꝛ ver
bū erat apud deū). ſ. pr̄em. Pōt etiā dici ꝙ
pr̄ in veteri teſt. erat oib⁹ coiter not⁹ in rō
ne dei: ꝛ ſi nō in rōne pr̄is. filius aūt igno/
rabat̄. Jō in nouo teſt. in q̄ agit̄ de cogni/
tione vbi: ab ei⁹ noticia incipit euāgeliſta
Scd̄a q̄ſtio eſt etiam Chryſ. Cū em̄ ver
bum ꝓcedat vt fili⁹: q̄re dicit vbum ꝛ nō
fili⁹: Ad hoc rn̄det̄ ſm aliq̄s tripl̄r. Prio
dicēdo ꝙ hoc fit ad tollēdā carnalis gene
rationis ꝯcupiſcentiā: quā fili⁹ dat intel/
ligere. Dicit̄ ḡ vbum: ne credat̄ ꝑ ꝯcupi/
ſcentiā de⁹ genuiſſe. Scd̄o fit rōne actus:
qꝛ vbum habet nūciare qd̄ occultū ē i cor
de. ꝛ ad hoc fili⁹ venit in mūdū: ꝛ iō dr̄ v/
bum. Tertio: qꝛ in euāgelio ioānis agit̄ d̄
filio ſm ꝙ ꝑ ip̄m creatura rōnalis reducit̄
ad pr̄em tanq̄ꝫ ad primā ſilr̄itudinē ꝛ exem
plar. Sed vbum eſt p̄ma ſilr̄itudo intelle
ctus: q̄ patri attribuit̄: vt dīc ſanct⁹ Anſ.
Eſt etiā tertia queſtio Aug. in li. lxxxiij. q̄
ſtionum: talis: Nā in greco vbi nos habe
mus verbum: habet̄ loges qd̄ ſignificat ꝛ
vbum ꝛ rōnem. Quare ḡ trāſlator trāſtu
lit vbum poti⁹ q̄ꝫ rōnem: cum vtrūq̄ꝫ fit
in mente: Ad hoc dr̄ ꝙ ſilr̄itudo q̄ eſt i mē
te: eſt principium cognoſcendi rem extra:
ꝛ etiam faciendi illā. Vn̄ ḡ eſt principiuꝫ
cognoſcendi tm̄ ꝛ non faciendi: dicit̄ rō vl̄
idea aliq̄ modo: qꝛ rō ꝓprie ſm ſctm̄ Tho.
nominat ꝯceptū mentꝫ: ſm ꝙ in mēte eſt:
etiāſi ꝑ illā nihil exterius fiat. Vn̄ vo eſt
p̄ncipiū cognoſcēdi ꝛ faciēdi ſimul: dr̄ exē
plar ꝛ vbū: ꝑ qd̄ ſm ſctm̄ Tho. ſuꝑ Joā.
ſignificat̄ reſpect⁹ ad exteriora Vn̄ ſanct⁹
Tho. ij. di. xij. dicit ꝙ vbū in diuinis ꝓprie
importat rōnē forme exēplaris: qꝛ eſt ars
Et. iiij. cōtra gen. ca. ij. dicit ꝙ vbum dei
reſpectu dei eſt imago: ſed reſpectu crea/
turaꝝ eſt exemplar. Sic ḡ qꝛ euangeliſta
intendebat ꝙ de⁹ ꝑ vbum ſuum non ſolū
ſciret: ſed etiā faceret oīa: ideo ꝯueniētius
vbum q̄ꝫ ratio tranſlatū eſt. Eſt aūt ꝛ q̄r/
ta q̄ſtio Orig. Nam diuina ſcriptura d̄ h̄
vbo in pluribꝫ locis loquēs/ non appellat
ip̄m verbū abſolute: ſed vbū dei: q̄re ḡ io
annes appellat ip̄m vbum abſolute: Ad h̄
dicit̄ ꝙ lꝫ ſint mlt̄e veritates tn̄ vna eſt ve
ritas abſoluta: q̄ ꝑ eſſentiam ſuam ē veri/
tas. i. ip̄m diuinū eſſe: q̄ oia vera ſūt vera:
ꝛ eodē mō eſt vna abſoluta ſeu abſtracta
ſapia. i. diuina: ꝛ ſilr̄ vnum vbum: cui⁹ ꝑ/
ticipatiōe oia alia vba ſunt vba. Sic autē
greci qn̄ talē rē abſolutā ſignificare volūt
apponunt articulū: ita hic ad talē eminen
tiam ſignificandā dictum eſt vbum abſo/
lute ſine limitatione. Conſiderandū eſt
ſcd̄o qd̄ ſignificet̄ ꝑ hoc ꝙ dicit̄ in p̄ncipio
Eſt aūt p̄ncipium originis: ſic fons ē p̄n/
cipium riuuli ab eo ꝓcedentis: ꝛ eſt p̄nci/
pium durationis: ſic mane ē p̄ncipiū diei.
Primo modo accipiendo p̄ncipium nō d̄
p̄ncipio/ ſtat ꝑ ꝑſona pr̄is: q̄ eſt fons deita
tis: ꝛ p̄ncipium non ſolū creaturaꝝ: ſꝫ eti/
am omnis diuini ꝓceſſus: vt dicit beat⁹
Dionyſ. Pater enim eſt principium filij ꝛ
ſpūſſancti. Scd̄m hoc ergo dicitur: (In
p̄ncipio erat verbum). i. in pr̄e filius: con/
tra errorem Arrij: q̄ dicit filium eſſe crea
turā. Hec aūt expoſitio eſt Aug. ꝛ Orig.
Dicit̄ aūt fili⁹ eſſe in pr̄e: qꝛ eiuſdē eſt ſub/
ſtantie cū pr̄e. Cum em̄ filius ſit ſua eſſen
tia: in q̄cūq̄ꝫ ē eēntia filij eſt ip̄e fili⁹ Quia
ergo in patre eſt eſſentia filij ꝑ ꝯſubſtātia
litatē: cōſequēs eſt vt etiā in patre ſit fili⁹
Nec tn̄ ſequit̄ ꝙ fili⁹ ſit in filio: ſi in filio ē
eſſentia filij: qꝛ ad eſſe in aliq̄ iſto mō n̄ ſuf

ficit idētitas ad illud qȯ eſt in aliq̄: ſed re
quirit diſtinctio rõnis iter illud qȯ eſt in
aliq̄ ⁊ in quo aliq̄d eſt. Vñ dicimus deita
tē eſſe in deo: nõ aũt in deitate: nec deum
eſſe in deo: lꝫ ſit idem deitati q̄ eſt in deo.
Scdm aũt ꝙ pncipiũ ſumit ꝑ pncipio du
ratiõis/ ſic eſt ſenſus. In pncipio erat ver
bũ. i. ante oĩa. ſ. etiã imaginabilia creabi/
lia: ſiue in eternitate erat filius: vt Augu.
exponit ꝯtra errorē Neſtorij ⁊ Claudij:
q̄ ponũt filiũ habere duratiõis pncipium
Et deſignat ꝑ hoc vbi eternitas: ſm Ba
ſi. ⁊ Hila. Per hoc em̄ ꝙ dicit in pncipio
erat verbũ: oñdit ꝙ q̄dcũq̄ pncipiũ dura/
tionis accipiat: ſiue reꝝ corruptibiliũ: qȯ
eſt tps/ ſiue euiternaꝝ vel incorruptibiliũ
ſiue toti᷒ mũdi/ qȯ eſt euũ: ſiue q̄dcũq̄ tē/
pus imaginatũ extenſum ꝑ infinita ſecu/
la: in illo pncipio iã erat verbũ. Vñ dicit
Hila. ij. de trini. Pone qȯ voles tue opi/
nionis pncipiũ: iã erat verbũ. Prouerb.
viij. Dñs poſſedit me in initio viaꝝ ſuaꝝ
anteq̄ quicq̄ faceret. Qȯ aũt pcedit oĩs
durationis poſſibilis pncipiũ eſt eternũ.
Sic ergo ſm pmã expoſitionē itelligitur
verbi ad patrē conſubſtantialitas: ſm ſe/
cundam vo coeternitas.

Conſiderandũ eſt tertio: q̄re dicit erat
⁊ nõ fuit? Ad hoc dicendũ eſt ꝙ erat: eſt p
teritũ impfectũ: ⁊ ideo bene ꝯgruit ad ſi/
gnificandũ diuinã eternitatē. quã oportet
ſignificare ꝑ verba tpalia: lꝫ ſit ſupra om̄e
tps. Qȯ em̄ futuꝝ eſt/ nõdũ eſt actu: ſed
ꝑ hoc nõ deſignat fuiſſe. Preteritũ autē
pfectũ deſignat aliq̄d extitiſſe ⁊ iã eſſe ter
minatũ: ⁊ eſſe deſijſſe. Sed pteritũ impfe
ctum deſignat aliq̄d extitiſſe: ſed termina
tũ nõ eſſe: nec eſſe deſijſſe: ſed adhuc rema
nere; qꝛ pteritũ impfectũ d̄ſignat pteritũ
terminatũ ad pſens ⁊ ꝯſeq̄nter qȯ adhuc
nunc eſt. Et ido ly erat qȯ eſt pteritũ im
perfectũ ꝯueniēter ponit: ad ſignificandã
eternitatē ⁊ ꝑmanētiã diuini eſſe qȯ cõpe
tit verbo diuino. Et vniuerſalr̄ hoc veꝝ
eſt in his q̄ in deo nõ important ꝑ modũ
motus: vt patꝫ ꝑ ſctm̄ Tho. j. diſ. viij. q. ij.

Sed querũt heretici: quõ eſſe põt ge/
nitũ coeternũ generãti? Ad qȯ dicendũ
eſt ꝙ cauſa pducēs aliquē effectũ ꝑ motũ
ſucceſſiuũ menſuratũ tpe: neceſſario pce/
dit ſuũ effectũ: ſicut pater in humanis fi/
liũ ſuum: qꝛ neceſſe eſt cauſam eſſe in pnci
pio illius motus q̄ mouet: cũ mouere nõ
poſſit qȯ nõ eſt: effect᷒ vo poni nõ põt ni/
ſi in fine eiuſdē: qꝛ ceſſat oĩs motus pdu/
cto effectu: ⁊ ꝯſeq̄nter in toto tpe illi᷒ mo
tus eſt cauſa ⁊ nõ eſt effectus. Sꝫ qñ cau/
ſa pducit ſine motu ſucceſſiuo: in eodē in/
ſtãti ponit poſſibilit̄ cauſa ⁊ effectus: ſic ſi
nũc deus crearet vnũ aliũ ſolē: in pmo in/
ſtãti ſui eſſe illuminaret aerē: qꝛ nõ illumi
nat ꝑ motũ ſed ꝑ ſubitã mutationē: ⁊ mul
to magis: ſi cauſa nõ pduceret ꝑ motum
nec ꝑ mutationē: ſed ꝑ ſimplicē em̄anatio
nē ſicut de᷒ creat: vel ꝑ opationē manen/
tē in agēte ſicut de᷒ generat filiũ: ⁊ ſpirat
ſpm̄ ſctm̄. Sciēdũ eſt igit ꝙ de᷒ ab eter
no ſeipm̄ pfecte intelligit. alit em̄ nõ eſſet
purus actus ſi de potētia itelligēte fieret
actu intelligens. Et ideo neceſſe eſt ꝙ ab
eterno ſemꝑ vbũ pfectũ pducat. Non em̄
q̄nq̄ intelligit ⁊ q̄nq̄ non intelligit: ſed ſꝑ
itelligit: vt habet. xij. Metaph. Et ita ab
eterno ⁊ ſemꝑ verbũ pducit. Huius autē
rei aliqualis ſitudo apparet in igne: et in
ſplēdore ab igne pcedēte: q̄ nõ pcedit ſuc/
ceſſiue/ ſed ſubito. Vñ ſi ignis vel ſol eēt
eternus/ ſplendor ab illo pcedens eſſet co/
eternus. Propter qȯ ⁊ filius dicit ſplen/
dor patris: ad Heb. j. Qui cum ſit ſplen/
dor glīe ⁊ figura ſubſtãtie patris ⁊c. Sed
in hac ſitudine deficit cõnaturalitas: ſi/
cut i filiatiõe humana deficit coeternitas
eo ꝙ filius nõ ſubito/ ſed ſucceſſiue ꝑ mo
tum generet. Oportet ergo ex diuerſis ſi
militudinib᷒ ſenſibiliũ in diuinã cogniti/
onē pueire: qꝛ vna nõ ſufficit. Et hoc eſt
qȯ dicit in libro Epheſini ꝯcilij. Coexi/
ſtere ſemꝑ patri filiũ ſplendor tibi denun
ciet: impaſſibilitatē natiuitatis oſtendat
verbum: cõſubſtantialitatē vo tibi nomē
filij denunciet. Nominamus ergo filium
diuerſis nominib᷒ ad expmendã pfectio/
nem eius que noĩe vno expmi nõ poteſt.
Vt em̄ oñdat patri cõnaturalis dicit fili
us: vt oñdat oĩno ſimilis ſiue in nullo diſ
ſimilis dicit imago: vt oſtēdat coeternus
dicit ſplendor: vt oſtēdat imaterialiter ge
nitus/ dicit verbũ. Scda autē queſtio
eſt: vbi erat vbũ: quã euãgeliſta ſoluit cũ

ſubiūgit:(⁊ verbū erat apͦd deū.) In hac
aūt ſolutiōe dat intelligere diſtinctionem
ꝑſonalē ꝟbi geniti a ſuo genitore:ꝗ diſtin
ctio ↄſurgit ex oppoſita relatiōe originis.
Genitū eñ opponit relatiue ad genitorē
Oppoſite aūt relatiōes nō poſſunt ineſſe
eidē ſuppoſito vel ꝑſone:⁊ ideo neceſſe eſt
genitū verbū eſſe diſtinctū in ꝑſona a ge
nerāte:qͦ notauit euāgeliſta cū ait:(⁊ ver
bū erat apud deū.)glo.i. filius apͦ patrē
ſicͭ vna ꝑſona apͦ aliā. Iſta eñ diſtinctio
ſignificat ꝑ ly apͦ:qͦ eſt ꝓpoſitio:⁊ iō diſ
tinctionē importat:qꝛ oīs ꝓpoſitio ē trāſi
tiua. Conueniēter aūt verbū dꝛ eſſe apud
deū ⁊ nō apud deitatē:qꝛ hͦ nomē deitas
ſignificat diuinitatē abſolute ⁊ in abſtracto
ſed hoc nomen deꝰ ſignificat diuinitatē in
ſuppoſito ⁊ qͣſi ↄcretiue. Si ergo ꝟbū di
ceret eſſe apud deitatē:ꝑ hoc ſignificaret
verbū eſſe diſtinctū nō ſolū a ꝑſona patris
ſꝫ etiā a deitate abſolute ſumpta:qͦd ē ab
ſurdū. Verbū eñ dei eſt idē qͦ ſua deitas
cū inter verbū ⁊ deitatē nulla cadat oppo
ſitio relatiua:ꝗ poſſit eē cauſa realis diſti
ctionis. Sed hoc nomē deus cū ſignificet
deitatē vt in ſuppoſito/habet ꝟtute ſigni
ficatiōis vocabuli ſupponere ꝓ ꝗcūqꝫ ſup
poſito diuie nature:ſic hoc nomen hō pōt
ſupponere ꝓ ꝗcūqꝫ ſuppoſito humanita
tis. Qꝫ aūt hoc nomē deꝰ ſupponat de
terminate ꝓ ꝑſona pr̄is ⁊ filij/habꝫ ex na
tura termini cui adiūgit:vt cū dꝛ deꝰ ge
nerat deū. In ſubiecto eñ ſupponit ꝓ ꝑſo
na illa cui ↄuenit generare.ſ. ꝑſona pr̄is:
ecōuerſo in ꝑdicato ſtat ꝓ ꝑſona cui ↄue
nit generari.i.ꝓ ꝑſona filij. Et ſilr̄ cū dicit
verbū erat apud deū:neceſſe eſt ꝙ ly deū
ſtet ibi ꝓ ꝑſona patris ꝓpter diſtinctionē
verbi qͦ dicit eſſe apud deū:ꝗ diſtinctio
importat ex ꝟtute huius ꝓpoſitōis apud.

Eſt aūt ſciendū ꝙ ly apud ſignificat ꝗt
tuor:ꝑ ꝗ ꝗttuor obiectiōes ↄtra fidei veri
tatē moueri poſſibiles determināt. Signi
ficat eñ ſubſiſtētiā i recto:qꝛ ea ꝗ ſubſiſtē
tiā nō habēt/nō dicunt ꝓprie eſſe apͦ ali
ꝗd:ſicut nō dicimꝰ albedinē eſſe apud ho
minē:dicimꝰ aūt hoiem eſſe apud hoiem
qꝛ vterqꝫ ſubſiſtit. Scdͦ ſignificat aucto
ritatē in oblīꝗ. Nō eñ ꝓprie dicit rex eſſe
apud militē:ſed miles apud regē. Tertio
dicit diſtinctionē. Nō eñ ꝓprie aliꝗs dicit
eſſe apud ſeipm̄:ſed vnꝰ homo apud aliū.
Quarto ſignificat ↄiūctionē ꝗndā ⁊ ſoci
etatē. Cū eñ aliꝗs dicit eſſe apud aliū/ſi
gnificat inter eos ꝗdā ſocialis cōiunctio.
Scdͦm aūt iſtas ↄditiōes importatas in
ſignificatiōe huiꝰ ꝓpoſitiōis apud:ↄueni
enter euāgeliſta hāc clauſulam ſcdͦam.ſ.
(verbū erat apud deū) ſubiūgit ꝑme clau
ſule.ſ.(in ꝑncipio erat verbū.)vt ſic ꝑ iſtā
ſcdͦam clauſulā excludant ꝗttuor dubita
tiōes:ꝗ inſurgebāt ex duplici expoſitione
clauſule ꝑme. Si eñ exponat ſic:in ꝑnci
pio.i.ante oīa:inſurgūt due dubitatiōes
quaꝝ ꝑma talis eſt:Ante oīa nihil erat.
vbi ergo ſeu in ꝗ loco verbū erat:ſi añ oīa
erat:Hec obiectio ꝓcedit ſcḿ imaginatio
nē eoꝝ ꝗ ponūt nihil poſſe ↄſiſtere ſine lo
co. Credūt eñ ꝙ oīne qͦd eſt/alicubi.i.in
aliꝗ loco ſit. Hec aūt obiectio excluditur
cū dicit:(apud deū) Deſignat eñ ly apud
ſocialē ↄiunctionē:vt ſit ſenſus ſcḿ Baſi.
Vbi ergo erat verbū: Rn̄det euāgeliſta
Apud deū:nō i aliꝗ loco:cū icircūſcꝑtibi
le ſit:ſed apud patrē:ꝗ nullo loco circūſcri
bit vel cōprehendit. Scdͦa ꝗſtio eſt talis:
Tu dicis ꝙ verbū erat in ꝑncipio.i.ante
oīa. Sꝫ qͦd eſt ante oīa/nō videt ab aliꝗ
ꝓcedere:cū illud a ꝗ aliꝗd ꝓcedit videat
ꝑus eo qͦ ꝓcedit ab illo. Ergo verbū nō
ꝓcedit ab alio. Sed hec obiectio exclu
dit ꝑ hoc ꝙ ly apud importat autoritatē
in caſuali ſeu oblīꝗ:vt ſit ſenſus ſcḿ Hila.
A quo eſt ꝟbū ſi eſt añ oīa: Rn̄det euāge
liſta ꝙ verbū erat apͦ deū:qͣſi diceret:Li
cet verbū careat ꝑncipio duratiōis:nō tn̄
caret ꝑncipio originis vel auctore. erat eñ
apud auctorē añ oīa. Si ꝟo exponat i
ꝑncipio.i.in pr̄e:inſurgūt due alie. Quaꝝ
ꝑma talis eſt:Si verbū erat in ꝑncipio.i.
filiꝰ in patre:verbū nō videt eſſe ſubſiſtēs
nō qͦ in alio eſt nō ſubſiſtit in ſe. Soluit
aūt ſcḿ ly ꝙ apud dicͭ ſubſiſtentiā in recto
⁊ ſenſus eſt ſcḿ Chryſ. Verbū erat i ꝑn
cipio nō vt accidēs/ſed erat apud deū vt
ſubſiſtens ⁊ hypoſtaſis diuina. Scdͦa ꝗ
ſtio eſt talis:Qͦd eſt in aliquo/non eſt ab
eo diſtinctū. ſi ergo filius eſt in patre/nō
eſt diſtinctus a patre. Soluit aūt ſcḿ ꝙ ly
apͦ dicit diſtinctionē:vt ſit ſenſus ſcḿ Al

chuí.ꝛ Be. Verbum erat apꝺ deū.i.ſic
erat in pr̄e ꝑ ꝯſubſtātialitatē nature:ꝙ tñ
eſt apꝺ ipm ꝑ diſtinctionē pſone. Sic ḡ ꝑ
hāc clauſulā: ꝛ ꝟbū erat apud deū: oñdit̄
ꝯiūctio verbi ad p̄rem in natura: ſm Ba
ſi. diſtictio āt i pſona ſm Beꝺ. ꝛ Alchui.
ꝛ ſubſiſtētia verbi in natura ſm Chry. et
auctoritas originis p̄ris ad filiū ſm Hi-
lariū. Tertio aūt q̄ſtio ē: q̄d erat ꝟbū:
quā ſoluēs Joānes ait (ꝛ deꝰ erat verbū)
Hec aūt eſt tertia clauſula q̄ ꝯuenietiſſi-
me ponit̄ poſt ſcꝺam. Quia em̄ dixerat ꝺ
verbo: qñ erat ꝛ vbi erat: reſtabat dicere
q̄d erat: qꝺ dicit: dicēdo (ꝛ deꝰ erat ꝟbū)
id eſt verbū erat deꝰ. Quia ei dixerat ꝟ-
bū eſſe apꝺ deū: ꝛ ly apud: dicit diſtinctio
nē: potuiſſet q̄s credere: ꝙ ꝟbū erat apud
deū patrē diſtinctū ab ipo i natura: iō ad
hoc excludēdū ſtatim ſubdit ꝯſubſtātio-
nalitatē verbi ad patrē di. (ꝛ deꝰ erat ver
bū) q̄ſi di. Nō erat ſeꝑatū a patre ꝑ natu-
re diuerſitatē: cū eſſet deus ſicut ꝛ pater

Sed notandū eſt: ꝙ circa hāc clauſulā
Orige. turpit̄ errauit: ex modo loquēdi q̄
habet̄ in greco. Cōſuetudo eſt em̄ in gre
co: ꝙ ꝓponūt noi articulū qñ volūt deſig-
re diſtinctiōem quādā. Quia ḡ in euāge
lio Joā. huic noi qꝺ eſt verbū: cū ꝺr: i ꝑn
cipio erat verbū: ꝛ ſilr̄ huic noi qꝺ eſt deꝰ
cū dicit̄: ꝛ verbū erat apꝺ deū: apponit̄ ar
ticulus vt dicat̄ ly verbū ꝛ ly deum: ad ſi-
gnandū diſtinctionē ꝛ eminētiā verbi di-
uini ad alia ꝟba: ꝛ ꝑncipalitatē p̄ris in di
uinitate. ſed tñ cū ꝺr verbū erat deꝰ: non
apponit̄ articulꝰ huic noi deꝰ q̄ꝺ ſupponit
ꝓ pſona filij. iō blaſphemauit Orige. di.
ꝙ verbū nō eſſet ille deꝰ q̄ eſt p̄r. i. deꝰ ꝑ eſ-
ſentiā: ſꝫ ſit verbū ꝑ eſſentiā ꝛ deꝰ ꝑticipa-
tiōe: ſolꝰ ꝟo p̄r eſt deꝰ ꝑ eſſentiā. Et ſic po
nebat filiū minorē p̄re. Sꝫ hoc nō eſt verū
ſm Chryſ. Si em̄ nunq̄ʒ poneret̄ articu-
lus ad ly deus/ niſi qñ ꝑdicat̄ de p̄re nun-
q̄ʒ apponeret̄ qñ ꝑdicat̄ de filio. Sed con
trariū huius apparet ꝑ duas autoritates
apl̄i. Dicit em̄ in ep̄la ad Titū: Expectan
tes btām ſpem ꝛ aduentū glīe magni dei:
qꝺ de filio intelligit̄: ꝛ tñ in greco apponit̄
articulꝰ ad ly dei. Itē ad Ro. ix. ꝺr. Chr̄s
eſt ſuꝑ oīa deꝰ bñdictus in ſecl̄a: vbi etiā i
greco apponit̄ articulus. Et ſic p̄ꝫ falſuꝫ
qꝺ Orige. finxit. Rō aūt q̄re nō apponit̄
hic articulꝰ aſſignat̄ a Chry. q2. ſ. euāgeli-
ſta iā bis noiauerat deū cū appoſitiōe arti
culi: ꝛ iꝺo nō erat neceſſe iterū replicare.

Quarta aūt q̄ſtio eſt quō erat verbū: ꝛ
hāc ſoluit ꝑ q̄rtā clauſulā d. (h̄ erat in ꝑn-
cipio apꝺ deū) Hec aūt clauſula pulcerrio
ordine itroducit̄ poſt ꝓcedentē. Ex h̄ ei ꝙ
euāgeliſta dixerat ꝙ ipꝫ ꝟbū erat deꝰ: du
plex falſus intellectꝰ inſurgebat apud nō
recte intelligētes. Vnus apꝺ q̄ſdā genti
les q̄ ponebāt duo ꝯtria ꝑncipia ꝛ eoꝝ ꝯtri
as volūtates: vñ itroducūt iouē pugnāſſe
cū ſaturno. Et hūc errorē ſecutꝰ ē Mani
cheꝰ q̄ poſuit duo ꝯtria ꝑncipia. ſ. deū lucꝭ
ꝛ deū tenebrarū. Et ꝯ iſtū errorē ꝺr dn̄s:
Exoꝺ. xxx. Dn̄s deꝰ tuꝰ deꝰ vnꝰ eſt. Poſ-
ſent ḡ iſti i verbis euāgeliſte ſui errorꝭ ful
cimentū ſumere: dū aliū crederēt deū eſſe
apꝺ quē erat ꝟbū ꝛ aliū ipm ꝟbū. Hoc ḡ
excludit euāgeliſta di. (hoc erat i ꝑncipio
apꝺ deū) q̄ſi di. ſm Hila. Ita dicꝺ ꝙ ꝟbū
eſt deꝰ: qꝺ tñ nō eſt hn̄s diuiſā deitatē: ſꝫ
eſt apꝺ deū in vna ꝛ eadē natura i q̄ ipe ē
Itē ne ꝑ h̄ ꝙ dixerat: ꝟbū erat deꝰ: itelli-
geret̄ ꝙ hr̄et ꝯtriā volūtatē addidit ꝙ h̄. ſ.
ꝟbū erat in ꝑncipio apꝺ deū. ſ. patrē. non
diuiſuꝫ ab ipo: ñ ei ꝯtriū: ſꝫ hn̄s cū eo idē-
titatē nature ꝛ ꝯcordiā volūtatꝭ. Aliꝰ er
ror poterat elici ex ꝓmiſſis ꝟbis ab arria-
nis: q̄ ponūt filiū minorē p̄re. q2 ꝺr ifra. ſx.
P̄r maior me eſt. Dicūt ei ꝑuerſe itelligē
tes filiū eſſe minorē p̄re: ꝛ q̄ntū ad eterni-
tatē ꝛ q̄ʒtuꝫ ad diuitatē. Vt ḡ euāgeliſta
hoc excluderet addidit. Hoc erat in ꝑnci
pio apud deū. Arriꝰ em̄ ꝓmā clauſulā. ſ. in
ꝑncipio erat ꝟbuꝫ: admittit: nō tñ vult ꝙ
ꝑncipiū accipiat̄ ibi ꝓ p̄re: ſꝫ ꝓ ꝑncipio cre
aturaꝝ: dicēs ꝙ verbū erat in ꝑncipio cre
aturaꝝ ſic digniſſima creatura: ſꝫ nequa-
q̄ʒ p̄ri coeternū. Sꝫ h̄ excludit̄ ſm Chry.
ꝑ iſtā clauſulā: q2 h̄ erat i ꝑncipio nō ſolū
creaturaꝝ: ſꝫ apꝺ deū. i. ex q̄ deꝰ fuit. Nun-
q̄ʒ em̄ pater fuit ſolitariꝰ ſine ꝟbo. Itē ar
rius ꝯcedit ꝙ verbū eſt aliq̄ mō deꝰ: ſꝫ tñ
minor p̄re: ſed hoc excludit̄ ꝑ ea q̄ ſequun
tur. Duo ei ſunt ꝓpria magni dei q̄ Arriꝰ
ſingularit̄ patri attribuebat. ſ. eternitas: ꝛ
oipotētia. in q̄cūq̄ʒ ḡ eſt inuenire illa duo
ille eſt verꝰ ꝛ magnus deus. Sꝫ iſta duo

euãgeliſta filio attribuit. Nã ei attribuit
eternitatẽ:cum dicit Hoc erat in pncipio
apd deũ.i. verbũ nõ ſolũ erat in pncipio
creaturaꝝ:ſꝫ i pncipio.i. ab eťno apd deũ
accipiẽs eſſe ꝛ eternitatẽ ab ipo. Oipotẽ
tiã ṽo ꝑ hoc qd ſubdit (oĩa ꝑ ipm facta
ſunt) Si qs ergo diligẽter cõſideret has
quattuoꝛ clauſulas inueniet ꝑ illas deſtrui
oẽs erroꝛes q inſurgunt ꝯ verbi diuĩitatẽ
Nã qdã heretici ſicť Ebion ꝛ Cherintus
dixerũt chrĩm nõ pextitiſſe btẽ virgini:ſed
ab ea ſumpſiſſe eſſendi ꝛ durationis pnci
piũ:ponẽtes eũ eſſe hoiem puꝝ:ſꝫ diuini/
tatẽ ꝑ bona opa meruiſſe. Hoc ḡ excludi
tur :cuꝫ dicit̃:in pncipio.i.ab eterno erat
verbũ. Sabelli⁹ aũt ꝯfitebat̃ illũ eſſe ve
rũ deũ eťnũ :dicebat tñ ꝙ nõ erat alia ꝑ/
ſona patris ꝛ filij: ſꝫ vna ꝛ eadẽ ꝯfundẽs
trinitatẽ ꝑſonaꝝ. Hoc aũt excludit̃ cum
dicit̃:ꝛ verbũ erat apud deũ.i. filius apd
patrẽ:ſicut alius apud aliuꝫ. Eunomius
ṽo oino poſuit filium diſſimilẽ patri. Et
hoc excludit̃:cũ dicit̃: ꝛ deus erat verbuꝫ
Arrius ṽo dicebat filiũ patre minoꝛem:
qd excludit̃ cum dicit̃:hoc erat in pncipio
apud deũ. (Oĩa ꝑ ipum facta ſunt) ꝛc.
Hic euãgeliſta oñdit verbi virtutẽ ꝛ po/
tentiã. Primo reſpectu exiſtentiũ. Scdo
reſpectu viuentiũ:ibi (qd factũ eſt) Tertio
reſpectu rationaliũ:ibi (ꝛ vita erat) Hoc
eñ verbũ eſt eſſe exiſtentiũ: Vita viuen/
tiũ: ꝛ Sapiẽtia rationaliũ. Dicit ergo
quantũ ad pmũ (omnia) ſcꝫ viſibilia ꝛ inui
ſibilia. Augu. Omnis forma:oĩs cõpa
go:omnis ꝯcoꝛdia partiũ ꝑ ipm.ſ. verbũ
a patre genitũ facta ſunt.i. ꝯdita ꝛ in eſſe
pducta. Ex hoc arguit Aug⁹. filiuꝫ nõ
eſſe creaturã ꝯtra Arriuꝫ:qꝛ ſi oĩa ꝑ ipm
facta ſunt. ergo ipm verbũ nõ eſt factum.
Nõ eſt eñ intelligibile ꝙ aliqd ſit ſibi ipi
pncipiũ ꝛ cauſa eſſendi. Si autẽ nõ eſt fa
ctum:ḡ eſt patri ꝯſubſtãtialeꝫ coeternuꝫ
Sed vitãdus eſt hic duplex erroꝛ Orige
nis. Unus eſt: qꝛ blaſphemat ſpũmſctm:
dicens illũ eſſe factũ inter oĩa :ꝛ ſic eſſe
creaturã. Hoc aũt eſt hereticũ cũ ſit eiuſ/
dẽ ſubſtãtie:nature et gl'ie cũ pře ꝛ filio.
Iuxta illud Mat. vl. Docete oẽs gẽtes
baptizãtes eos in noie patris ꝛ filij ꝛ ſpi/
ritusſcti. Et iuxta illud.j. Ioã. v. Tres ſť
qui teſtimoniũ dant in celo: pater: ṽbum
ꝛ ſpũſſanctus: ꝛ hi tres vnũ ſunt. Cum ḡ
dicit euangeliſta: oĩa ꝑ ipm facta ſunt:
nõ eſt intelligenduꝫ ſimpliciter oĩa: ſed in
genere creaturaꝝ ꝛ reꝝ factaꝝ: tanq̃ di/
cat. Oĩa facta/ ꝑ ipm ſunt facta. Scds
erroꝛ Origenis eſt: qꝛ ipe ſic dicit. Oĩa
facta a patre ꝑ ṽbũ:ſicut aliqd fit a maio
ri ꝑ minoꝛẽ. Un ponit filium in reꝝ pdu/
ctione fuiſſe: quaſi inſtrumentũ ꝛ organũ
patris. Sed ꝙ ꝑ iſtã ppoſitiõem ꝑ: nõ ſi/
gnificet̃ minoꝛitas in obliq̃ ſeu verbo ptꝫ
ex pluribꝫ ſcptur e locis. Dicit eñ apľs.j.
Coꝝ.j. loquens de patre. Fidelis deus ꝑ
quẽ vocati eſtis in ſocietatẽ filij eius. Er
go ſi ly ꝑ ſemꝑ ſignificaret minoꝛitateꝫ in
obliq̃: ſequit̃ ꝙ pater ſit minoꝛ filio. Ad
huius aũt dicti maioꝛẽ euidẽtiã opʒ in/
telligere: ꝙ cũ dicimus patrẽ opari ꝑ filiũ
ly ꝑ: notat aliquã cauſam opationis. Hoc
aũt pot intelligi dupliciť. Uno modo ita
ꝙ filius ſit cauſa ꝛ pncipiũ opandi ipi pa/
tri: qd nullo modo ꝯcedit̃. Sicut eñ fili
us ipi při nõ eſt pncipium eſſendi: ita nec
opandi. Alio modo ita ꝙ filius habeat a
patre virtutẽ opandi: ꝛ hoc veꝝ eſt. Nec
tñ ſequit̃ ꝓpter h̃ ꝙ fili⁹ ſit minoꝛ pře. Nã
cũ dico aliqd opari ꝑ virtutẽ quã accepit
ab alio: dupliciter itelligit̃. Aliqñ eñ illa
virtus nõ eſt eadẽ dantis ꝛ accipientis: ꝛ
tũc accipiẽs illã eſt dãte minus: ꝛ inſtru/
mentũ vel oꝛganũ eius: ſicut deus dicit̃ ꝑ
celeſtia coꝛpa q̃bꝫ virtutẽ opatiuã cõtulit
multa in iſtis inferioꝛibꝫ agere. Aliqñ ṽo
vna numero ṽtus eſt dantis illã ꝛ accipiẽ
tis: ſicut eſt in ꝓpoſito: qꝛ.ſ. vna nũero ṽ/
tus eſt patris ꝛ filij: lꝫ illã habeat filius a
patre: ꝛ tũc nõ opʒ accipiẽs eſſe minus
dante: ꝛ ꝯſeqñter nec patre minoꝛ eſt fili
us: nec patris inſtrumentũ. Igit̃ ly ꝑ nõ
dicit habitudinẽ cauſe inſtrumẽtalis: nec
ſuppncipalis: ſicť cũ dicit̃ rex opari ꝑ mi/
niſtrũ: ſed cauſe ſubautoꝛitatiue.i. habẽtꝭ
virtuteꝫ ab alio in q̃ eſt autoꝛitas. Et ad
hũc ſenſuꝫ dicit etiã habitudinẽ cauſe me
dię. Licꝫ aũt oĩa dicant̃ facta ꝑ ſpm̃ſctm:
tñ magis ꝓpꝛie dicunt̃ ꝑ verbum oĩa facta
ſunt: qꝛ cũ ly ꝑ dicat habitudinẽ cauſe ef/
ficiẽtis ꝛ exẽplaris: oĩa ſť facta ꝑ filiũ vtro
q̃ mõ: ſꝫ ꝑ ſpm̃ſctm pmo mõ tm̃: cũ ſpiri/

tūſſanc. vt ſic nō dicat exēplar ⁊ ſiſitudīez
ſic ꝟbum. Poſſunt etiā oīa dici facta in fi⸗
lio ſm illud pſ̄. Omnia in ſapīa feciſti: vt
ſit ſenſus: in ipō. i. virtute ei⁹: non tñ pro⸗
prie ab ipō vel ex ipō verbo ſm aliq̄s: q̄a
hē ꝑpoſitiōes in ſuo caſuali notāt ꝓncipa
litatē cauſalitatis q̄ nō eſt in filio: ſed i pa⸗
tre. Et aduertendum eſt ꝙ notant̄ dixit
euangeliſta: facta: ⁊ non genita: ad exclu⸗
dendū errores eoꝝ q̄ dixerūt deū oīa ꝓdu
xiſſe de ſuba ſua (Et ſine ipō factū ē nihil)
Iſtam clauſulam aliq̄ ꝑuerſe intellexerūt
ſic Manichei: q̄ ponebant duo ꝓncipia:
Vnū. ſ. corruptibiliū: ⁊ aliud incorrupti⸗
biliū. Dicit ḡ ꝑuerſus Maniche⁹: ꝙ poſt
q̄ꝫ ioannes dixerat: oīa ꝑ ipm̄ facta ſūt: ne
crederet̄ verbum eſſe reꝝ corruptibilium
cauſam ſtatim ſubiūxit: ⁊ ſine ipſo factū ē
nihil. i. corruptibilia q̄ dicūtur nihil: eo ꝙ
eoꝝ eſſe continue tranſmutat̄ ⁊ in nihiluꝫ
tendit. Sed iſte error ꝓcedit ex ꝑuerſo in
tellectu littere Non enim ly nihil ponitur
ibi affirmatiue niſi forte reſpectu priuatio
num. que ſunt in malo culpe ſicut ipi itel⸗
ligunt: ſed negatiue: vt ſit ſenſus: ita oīa
ſunt facta ꝑ verbum vt nihil ſit ꝑticipans
eſſe ſeu factum qđ non ſit factū ꝑ ipm̄ Et
ratio huius eſt euidens. Quicūqꝫ em̄ ali⸗
quid facit oportet ꝙ preconcipiat illud in
ſapientia ſua que eſt forma et ratio rei fa⸗
cte: ſicut forma in mente artificis ꝑconce
pta eſt ratio domus faciēde. Sic ḡ deus
nihil facit niſi quod in intellectu ſuo precō
cepit: et hec ꝑconceptio eſt verbum: q̄ ſei⸗
pſum dicit ⁊ omnia quecunqꝫ facit: vt dicit
Aug⁹. Vñ impoſſibile eſt ꝙ pater aliq̄d
operet̄ niſi ꝑ filium: qui ē ſapientia ab eter
no preconcepta. Vñ dicit Aug⁹ lib. ꝺ tri
nitate. Verbum eſt ars plena omniū ra⸗
tionum viuentium. Et ſic patꝫ ꝙ pr̄ om̄ia
facit per filium qui eſt verbum eius. Iu⸗
xta illud Prouerb. ix. Cum eo eram cun⸗
cta componens. Sed contra. Nam ſi ly
nihil: tenet̄ negatiue: ſupflue additūꝫ eſt:
⁊ ſine ipō factum eſt nihil. quia hoc pote⸗
rat intelligi ꝑ id: omnia ꝑ ipm̄ facta ſunt.
Solutio: Illa clauſula addita ſm m̄ltos
multipliciter itroducit̄. Pimo ſm Chry
ſoſto. ne aliq̄s ꝑ verbū intelligeret facta ſo
lum illa que enarrat Moyſes. i. viſibilia.
Et hac rōne apl̄s dixit: omnia ꝑ ipſū fa⸗
cta ſunt ſiue viſibilia ſiue inuiſibilia. Et ſe
cūdo ſm eundē ne q̄s crederet ꝑ verbū fa
cta: ſoluꝫ om̄ia illa que alij euāgeliſte nar
rant eum feciſſe: vt illuminaſſe cecos ⁊c̄.

Tertio ſm Hila. ad oſtendendū ꝙ ver⸗
bum haber virtutem opatiuam ab alio:
ne. ſ. intelligat̄ pater excludi ab iſta cauſa⸗
litate Nam ly ſine ipō: valet ly non ſolus:
vt ſit ſenſus Non ipē ſolus eſt ꝑ quē facta
ſunt om̄ia: ſed ipē eſt vnus ſine q̄ factū eſt
nihil. q. d. Sic ꝑ eum facta ſunt omnia: vt
tñ pater omnia cū eo fecerit. Hec ſanctus
Tho. de mente Hilarij. Et videtur mi⸗
hi ꝙ intendat iſtum modum loquendi eē
ſimilē ei quo vtimur circa ꝓncipem ⁊ con
ſiliariū: quia conſiliariū dicimus om̄ia fa⸗
cere. i. ſine eo fieri nihil: ita ꝙ ſcđm expōit
primū: vt. ſ. nō intelligat̄ omnia facere ꝓn
cipaliter vt rex. In q̄dā āt omel. que inci
pit Vox ſpūalis aquile: ⁊ a quibuſdam at
tribuit̄ Origeni: ponit̄ alia expoſitio ſatis
pulcra. Qđ enim apđ nos dicit̄ ſine ipō: i
greco ſm aliquos ponit̄ extra ipm̄. Dic̄
ergo euangeliſta ꝙ ita omnia ꝑ ipm̄ facta
ſunt: ꝙ tñ ſine ipō. i. extra ipm̄ factum eſt
nihil: vt oſtēdat ꝑ verbum ⁊ in ꝟbo om̄ia
conſeruari. Iuxta illud Heb. j. Portans
omnia verbo virtutis ſue. Artifex em̄ cre
atus non eſt cauſa rei niſi quantum ad fie
ri: ſicut edificator eſt cauſa fieri domus ſꝫ
non eſſendi. Subſiſtit enim in ſuis princi
pijs poſtqꝫ facta eſt. Et ideo ſubtracta in
fluentia edificationis domus nihilo min⁹
in eſſe conſeruat̄. q: eſſe ſuū non dependet
ab artifice. Sed artifex increatus. i. ꝟbuꝫ
diuinū (quod ita eſt ars ꝙ etiā eſt artifex)
eſt cauſa totius eſſe rei: q̄ntum ad ſua ꝓn
cipia in q̄bus ſubſiſtit vnaqueqꝫ res. Et iđ
quelibet res in eſſe ꝓducta indiget eius
conſeruatione ⁊ continua influentia ad h̄
vt ſubſiſtat. Vt ergo oſtenderet euange⸗
liſta omnia dependere a verbo quantum
ad fieri ⁊ q̄ntuꝫ ad eſſe: dixit (ſine ipō factū
eſt nihil) id eſt nihil factum eſt extra ipm̄
q: ipm̄ ambit om̄ia ſua virtute mirabili:
oīa i eſſe cōſeruās: ſic ſol ꝯſeruat i aere lu
mē. Tertio mō exponit̄ hec particula ſm
Aug. ⁊ Ori. ⁊ m̄ltos alios: vt ꝑ ly nihil i⸗
telligat̄ pctm̄. Quia cū euāgel. dixerat: oīa

per ipm facta ſunt: poſſet aliqs itelligere ꝙ etiā pctm̄ fieret ꝑ ipꝫ: ad qḋ excludēduz ſubdit̄: nihil. i. pctm̄ factum eſt ſine ipſo. Pctm̄ em̄ nihil eſt: ⁊ nihil fiūt hoīes cum peccant. Nam pctm̄ eſt actus human⁹. i. deliberat⁹: mal⁹. i. deordinat⁹. Iſta autē deordinatio eſt ꝑuatio debiti ordis: ois aūt ꝑuatio nihil eſt. Cū igit̄ iſta deordinatio ſit formal'r pctm̄ ſic ipe ac⁹ material'r ſeqt̄ ꝙ pctm̄ formal'r et eēntial'r nihil eſt. Videm⁹ aūt ꝙ ars non ē cauſa alicui⁹ defectus ꝑ ſe in artificiatis: ſed eſt cā ꝑfectionis ⁊ forme. defectus aūt in artificiatꝫ cōtingit ex duob⁹. ſ. ex ꝑuerſa volūtate artificis q̄ agit ꝑter reglas artꝫ. vel forte ex h̄ ꝙ nō bn̄ ſcit regulas artis. Verbū aūt diuinū eſt ars ꝑfectiſſima plena oim̄ rationū viuentiū ⁊ incōmutabiliū ⁊ habet voluntatē rectiſſimā. Et iō nullo mō pōt eſſe cauſa alicuius inordinationis mali culpe qḋ ab vltimo fine deordinat. Sed cā mali culpe eſt ipa volūtas ex libertate ſua deuians ab arte incōmutabili. Sic ḡ iſta vltima ꝑticula addit̄ ad oñdendū verbi vniuerſalem cauſalitatē: ſm Chry. vel virtutem verbi conſeruatiuā ſm Orig. vl' cauſalitatis puritatē: qꝛ. ſ. ſic eſt cauſa boni ꝙ nullo modo pcti. (qḋ factum eſt in ipo vita erat) Hic euangeliſta oñdit verbū eſſe ꝑncipium viuentiuꝫ. Eſt aūt hic mltiplex punctuatio. Prima ē manichei q̄ ex hoc mot⁹ eſt ad dicendū etiā lapides viuere: ſic punctuās: Qḋ factū eſt in ipo. punct⁹. i. ꝑ ipm: vita erat: ⁊ ꝯñr viuebat. Sed h̄ expientia docet falſum. Scḋa eſt Aug. in hoc ſenſu (qḋ factū eſt) ex tpe. id ē creatum in prima conditione: locis tꝑibuſqꝫ diſcretū: generib⁹ ⁊ formis numeriſqꝫ diſtictū: ſēſibilib⁹ ⁊ itelligibilib⁹ ſubſtātijs cōpactū ⁊ cōgregatū. h̄ totū (i ipo vita erat) Lꝫ em̄ in ſe non oia ſint vita: imo nec viuant: tn̄ vt ſunt in verbo oia ſunt vita: qa ſunt deitas Iſte aūt terminus: vita: tripliciter pōt exponi. Primo ꝑ ꝟbum: et tunc eſt ſenſus: Qḋ factum eſt in ipo ꝟbo erat vita. i. viuebat ꝑ ꝟbum: ſeu ꝑmanentiam ⁊ conſeruationem i eē habebat. Vñ Chry. Nomen vite non ſolum conditionis ē: ſed etiam ꝓuidentie. ſ. que eſt ſm ꝑmanentiā. Vñ etiam phs dicit ꝙ omnes res viuunt per vitam primā. Vel poteſt exponi ꝑ participium: ⁊ tunc eſt ſenſus. Quod factum eſt in ipo vita erat: id eſt erat viuens i ipſo ſm rationem intelligibilem. quia in eo ſūt rationes omniū viuentium ſm Auguſtinum. Que rerum rationes ſeu ſimilitudines: dicunt̄ res: nō ſimpliciter ſed in eſſe intelligibili. Sicut enim hec res demonſtrata: puta Ariſtoteles eſt homo in eē reali: ita ſimilitudo eius q̄ eſt in intellectu dicit̄ homo in eſſe intelligibili. Unde etſi null⁹ homo exiſtat i eſſe reali: adhuc ille qui ꝑ intellectū cōciperet hominē: vere poſſet dicere: homo eſt animal. ſ. in eſſe intelligibili non in eſſe reali. Hominē aūt eſſe aial i eē intelligibili nihil aliud eſt q̄ꝫ anial eſſe de intellectu homis. Sed hominē eſſe anial in eſſe reali: eſt hominē actu extra intellectum habere materiā ſenſitiuā. Sic ergo cū diuinū ꝟbum ab eterno omnia intellexerit: omnia ab eterno erant in eo: nō ſm eſſe reale rex: ſed ſm eſſe intelligibile.

Sed contra: Aut eſſe rex reale erat in ꝟbo aut non. Si pmū: ergo res erat in ꝟbo ſm eſſe reale anteq̄ꝫ fierent. Si ſcōm ergo non omnia erant in ꝟbo. Ad h̄ dico: ꝙ ipm quoqꝫ reale eſſe erat in verbo: ſed i ꝟbo non erat reale eſſe rerum: ſed itelligibile: ita ꝙ ⁊ ipm in ꝟbo fuit intelligibiliter ſicut ⁊ alia. Semꝑ em̄ effectus ſunt i cauſis: non ſm mod⁹ ꝓpꝛium: ſed ſm moduz ſuax cauſa x: ſicut effectus inferiores continent̄ in ſole ſm modum ſolaris virtutꝫ. Quia ergo pꝛma ⁊ vniuerſalis cauſa oim entium. ſ. ꝟbum diuinū viuit vita puriſſima intellectuali. ideo ſignanter dicit euāgeliſta ꝙ vniuerſaliter non ſolum viuētia ſed omne quod factū ē in ipo vita erat: qa omnia creata ꝑexiſtebant in puriſſima luce intelligentie ei⁹ ſm quā viuit vita nobiliſſima ⁊ voluptuoſiſſima. vt hꝫ. xij. meta. Vel pōt exponi ly vita ꝑ aduer. ſm Orige. Et tunc ē ſenſus: Qḋ factū eſt ipo vita erat. i. vitaliter ſeu eternaliter. Eternitas em̄ ꝓpꝛie eſt vita eterni. i. dei. Nam dr: ꝙ omnia in ꝟbo vitaliter: cauſaliter ⁊ vniformiter ſubſiſtūt. Et dicit vitaliter. i. eternaliter: ne creatis videat̄ derogare immutabilitati creantis. ex hoc ſcꝫ ꝙ aliqḋ d̄ nouo productū eſt. Hoc em̄ fit ſine aliq̄ mu

tatione voluntatis verbi diuini quod ab
eterno immobiliter diſpoſuit in vitali lu-
ce ſue ſapientie: ꝙ creatura inciperet in tali
tpe: ⁊ non ante. Et ſic creature tēporalis
ꝓductio eſt nouus effectus eterne volun
tatis verbi diuini ſemꝑ imobiliter ꝑma
nentis. Et iſtam immutabilē eternitatez
optime determinauit nomie vite. Per vi
tam eīm ſignificaꝛ eternitas q̄ eſt vita con
tinuans eſſe: cū eternitas ſm Boetiū ſit
interminabilis vite tota ſimul ⁊ perfecta
poſſeſſio. Item dicit cauſaliter: ne creatio
videaꝛ derogare poteſtati. qꝛ tota ratio
facti eſt potētia faciētis. vn̄ nō eguit ma-
teria: qꝛ cuncta creata ꝓduxit ꝑ actuz qui
in agente eſt ⁊ nō in re acta. Itē dicit vni-
formiter: ne videaꝛ derogare diuie ſimpli
citati: quia tammultiplicia ⁊ varia fecit.
Omnia eīm ſunt in ipſo vniformiter: ſicut
docet in tribus exemplis. Primuz eſt de
ſole: in quo eſt vniformiter ſm vnam ſim
plicē virtutē ⁊ cauſaliter omnis multitu-
do terrenaſcentiuz. Scd̄m eſt de puncto:
quod eſt centꝝ ad quod ↄcurrit infinitus
lineaꝝ numerus ab ipſo ꝓductarū: ꝙuis
ipm ſit ſimplex. A centro eīm ad circūferē
tiam infinite linee trahi poſſunt: cū circu-
li ſupficies in infinitū ſit diuiſibilis. Ter-
tiū eſt de arte artificis: in qua res multi-
plices vnū ſunt ⁊ in anima eius viuunt.
Verbi gratia: Faber qui facit arcam pri
mo habet in mente ſua: deinde fabricādo
extra ponit. Arca aūt facta putreſcit: ſed
tamē ex illa que eſt in mente ſua pōt aliaz
fabricare. Arca eīm in opē nō eſt vita: ſed
in mente: qꝛ .ſ. viuit in mente artificis vbi
eſt artificiatū anteꝙ̄ fiat. Et ſic cuz dicit
(vita erat in ipō) ly in ſm primā expoſitio
nem dicit habitudinē cauſe efficiētis. ſm
aūt aliam dicit habitudinē eſſendi in ali-
quo: ſꝫ ſm tertiā dicit habitudinē ad exē-
plar eternū in quo omnia p̄exiſtebāt vita
intellectuali ⁊ indepēdibant vt ſubſiſterēt
in ꝓꝓriis naturis. Tertia punctuatio
eſt Origenis. Pro qua ſcito: ꝙ cum de
deo vel filio dei aliquid dicaꝛ tripliciter. ſ.
ſm ſe tm̄ ſiue abſolute: vt deus: ⁊ cōpara-
tiue ad nos tm̄: vt redēptor: ⁊ vtroꝗ mo-
do: vt ſapiens viuens: in ſecundis ac ter-
tiis poteſt addi ly factus: etſi nō in p̄mis

vt dicatur factus nobis ſapientia ⁊ redē-
ptor: non aūt deus. Igitur Origē. ſic le-
git: Quod factū eſt in ipō: punctus: vita
erat: volens ꝑ hoc ſignificari factū eſſe vt
verbū qd̄ in ſeipō erat vita: ſit nouiter fa
ctū vita nobis: inq̄ntum nos viuificauit.
Ideoꝗ ſtatim ſubdiꝛ (⁊ vita erat lux ho-
minū) Sed licz ſentētia ſit vera: tn̄ expo-
ſitio eſt extorta. Quarta eſt Hilarii. ii. de
trinita. ſpualiter. Pro qua ſciendū eſt: ꝙ
ſi ꝗs eēt pater habēs filiū paulatim ꝑtin-
gentē ad ꝑfectā ꝟtutē patris vt in huma-
nis: pater multa faceret ꝑ ipm̄: que tamen
nō faceret ſine eo. Quia ergo aliꝗs ſuſpi-
cari poſſet: ꝙ quedā alia ab illis oībꝫ que
ꝑ filiū facta ſunt: fuerint facta nō ꝑ filiū:
nec ſine filio: ideo poſtꝙ̄ dixerat euāgeli-
ſta: oīa ꝑ ipm facta ſunt: ⁊ ſine ipō factū
eſt nihil: ſm Hila. ad excludendū illū ſen
ſum: ſubiungiꝛ: qd̄ factum eſt: punctus: in
ipō. ꝑ ipm. ſ. factū eſt: ⁊ nō ſolum nō ſine
ipō. Et ratio huius ſubiungiꝛ cū dicitur:
Vita erat. Licz eīm viuēs poſſit eſſe imꝑ-
fectū: tamē in ipa vita abſolute nō poteſt
ꝓcedere imꝑfectum vt aliq̄d fiat non ſine
ipō: ⁊ nō ꝑ ipm filiū qui eſt vita. Quin-
ta punctatio eſt in qua ly in: dicit habitu-
dinē ad materiā ſiue ſubiectū: ⁊ tunc pun
ctatur ſic: (quod factū eſt in ipō) id eſt cir
ca ipm: vt incarnatio: paſſio: reſurrectio:
ſm Hila. ⁊ Amb. (vita erat) id eſt cā vite
nobis. Vn̄ infra. ix. Ego ſum reſurrectio
⁊ vita. Vn̄ ait Amb. Ipius diuinitas vi
ta eſt: ipius paſſio: mors: vulnus: ſanguis
ſepultura ⁊ reſurrectio vita eſt vniuerſoꝝ.
Hec ille. Sexta punctatio eſt oīno di-
uerſa ſm Chryſ. Ipē eīm vult ꝙ id quod
diciꝛ ꝙ factum eſt totū includaꝛ ſub p̄ma
clauſula: vt dicaꝛ ſic (ſine ipō factū eſt ni-
hil quod factū eſt) Et hoc diciꝛ ſm eū ad
excludendū illoꝝ errorē: qui dicebant ſpi
ritūſanctū eſſe factū a verbo ⁊ ↄſequēter
eſſe creaturā. Quia ergo euangeliſta dixe
rat: ſine ipō factū eſt nihil: ne crederet ali
ꝗs: ꝙ p̄dicta locutio ſe extenderet ad ꝑſo-
nam ſpirituſſancti: euāgeliſta determinat
intellectū ꝓꝓrium cum addit ad predictaz
clauſulā (quod factū eſt) acſi dicat: Sine
ipō factū eſt nihil: nihil dico quod factuz
ſit: ⁊ nō includitur perſona ſpirituſſancti:

que non eſt facta: ſed originata a patre ⁊ filio ꝑ ꝓceſſuȝ amoris. Quod vero poſtea ſequitur (in ipo vita erat(introducitur ſm eum ꝓpter duo. Unū eſt vt poſt ꝓductionem omniū rerū oſtendatur indeficientia cauſalitatis non ſolū ad res ꝓductas: ſedetiam producendas: quaſi diceret. In ipo vita erat: qua non totū ꝓducere potuit: ſedetiam qua indeficientē influxum et cauſalitatē abſqȝ minorationis diſpēdio habet ad res cōtinue ꝓducendas: vtpote ſicut fons viuus qui non minoratur ex cōtinuo defluxu. Aqua vero non viua ⁊ collecta cum fluit minoratur ⁊ deficit. Pſalm̄. Apud te eſt fons vite. Secundum vt oſtendatur gubernatio rerū etiam eſſe ꝑ verbum. Quia em̄ in ipo vita erat oſtenditur ꝙ non produxit res per neceſſitateȝ nature: ſed per voluntatē ⁊ intellectum: ⁊ ꝙ res ꝓductas gubernabat. Et qꝛ Chryſoſtomus eſt tante autoritatis in ſuis expoſitionibꝫ apud grecos: ꝙ vbi aliq̄d expoſuit in ſacra ſcriptura nullam aliam expoſitionem admittunt: ideo in omnibꝫ libris grecis ſic inuenitur punctuatuȝ ſicut punctuat Chryſoſtomus. ſcȝ hoc modo: Sine ipo factū eſt nihil qđ factū eſt. Aliqui autē iſtum modum legendi reprehendendum putant: quia ly quod factum eſt ſm eum eſſet ſuperfluuȝ: cum ly nihil ſeu nullum ens quod ei equipollet habeat ly ens diſtributum ſolum pro factis.

Sed poſſet dici ꝙ ſuperfluit apud bene concipientes: ⁊ tamē neceſſario apponitur ꝓpter alios: vt ipe dicit. Credo autem cum ſub vna littera ſcripture ſint multi ſenſus litterales: vt ſupra dictū eſt: Tamen vnus aliquando ſit alio planior et principalior in ſcribentis intentōe: ꝙ principaliter ſenſus euāgeliſte ſit punctuādo eo modo quo punctuant latini ⁊ multi aliȷ̄ greci ſcilicȝ ſic: Et ſine ipſo factum eſt nihil: punctus: Quod factū eſt ⁊c. Et ratio eſt: quia euangeliſta in prima parte euāgelij vſqȝ ſcilicet ad illum locum: fuit homo: ſic concatenat ſentētias omnes. Primo de eſſentia verbi: ⁊ Secūdo de eius potētia: ibi: Omnia per ipum facta ſunt: vt finis prime ſit principium ſecunde. Quam concatenationē punctuatio Chryſ. ſoluit. Nec eſt inſtātia de illa ſentētia: hoc erat in principio apud deuȝ: quia ly hoc: ſumitur pro verbo quod fuerat finis prioris (Et vita erat lux hominū) Hic oſtendit euangeliſta ꝙ verbum diuinū eſt ꝓncipiū illuminatiuū per quod producuntur rationalia ⁊ ponit tres clauſulas in quarū prima deſcribit quandā vniuerſalem lucē dicens: (Et vita) id eſt verbū vel filius in quo viuunt omnia. (Erat lux hominū) Nō autē dixit: angelorū: licȝ ſit lux eorū. Primo ſm Chryſ. quia intēdit tradere noticiam de verbo ſm ꝙ ad ſalutē hominū ordinatur. Secūdo ſm Orige. quia nomine hominum intellexit omnē intellectualem creaturam: ⁊ hoc a fortiori: qꝛ angeli magis illa luce participant. Erat inqȝ lux. ſ. manifeſtās ſeipam mūdo tripliciter Primo per ſcripturā. Unde Orige. Eloquia diſce diuina ⁊ eorū oīno ꝯcipies intellectum: id eſt cognoſces verbū. Hec ille. Secūdo ꝑ creaturā. Senſu inq̄t corporeo formas ac pulcritudines ꝑſpice ſenſibilium. ⁊ in his oīb nihil tibi veritas declarabit p̄ter ipm qui fecit oīa. In pulcritudine em̄ ⁊ decore artificiati: relucet pulcritudo ⁊ decor artificis. Hec ille Tertio ꝑ aſſumptā humanitatē. Unde dicit idem Origenes. Lux eſt dominus Jeſus chriſtus qui in humana natura omni rationali nature ſeipm manifeſtauit: fueqȝ diuinitatis qua patri equalis eſt abdita myſteria. Hec ille. In ſcđa clauſula ponit eiuſdē lucis irradiationē dicens (⁊ lux in tenebris lucet) Hoc aūt exponitur primo ſm naturalem theoriā ſic: Sicut em̄ aer per ſe non lucet ſed tenebroſa ſubſtantia eſt: capax tm̄ radiȷ̄ ſolarȝ: ita natura noſtra per ſe cōſiderata eſt quedā tenebroſa ſubſtantia: ſed tamen capax lucis diuine ſapientie. Inſuper aer dum ſolis radios ꝑcipit non dicitur ꝑ ſe lucere: ſed lux ſolis que in eo apparet. Similiter noſtra rationalis natura dū diuinū lumen poſſidet: ⁊ non ꝑ ſe res intelligibiles vt deū ⁊ ea que ſūt fidei recognoſcit: nō dicitur lucere per ſe: ſed lux diuina in eam ſuperueniens ⁊ apparens. Lux ergo in tenebris lucet: dum verbum quod eſt lux ⁊ vita hominū in noſtra natura que tenebroſa eſt lucere nō pe

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

finit: eam continēdo ꝛ conſeruando ꝑ na-
turam ꝛ reformando ꝑ gratiam. Notā-
dum eſt autem ꝙ verbum eſt lux hoim:
Primū ꝑ modū obiecti: quia a ſolis homi-
nibus. i. intellectualibus creaturis eſt cō-
ſpicabile. Secundo per modū cauſe effici-
entis: qꝛ ē cauſa noſtri lumis. Tertio for-
maliter: nō in ſe ſed in ſua participatiōe ꝛ
ſimilitudine: qꝛ ipſum lumen quo forma-
liter videmꝰ eſt quedā participatio ꝛ ſimi-
litudo luminis diuini. ſm illud Ps. Si-
gnatū eſt ſuꝑ nos lumen vultus tui domi-
ne. Sed quoniā ipa lux increata omi cre-
ature incōprehenſibilis eſt: ſubdit tertia
clauſula in qua declarat lucis ſubtractio:
cum dicit (ꝛ tenebre eam non cōprehende-
runt) quod exponit Primo ſm Orige. q̄a
nulla creatura pōt comprehendere iſtā lu-
cem. i. intelligere: quid vel q̄lis ſit deꝰ. Il-
lud em̄ intellectu comp̄hendit: quod ꝑ-
fecte ꝛ totaliter intelligit. Scdo exponit ꝑ
allegoriam ſic: Tenebra eſt humanum ge-
nus: originali peccato infectum. Quaſi er-
go ſi aliquis querat. q̄re non omnes illu-
minant cū verbū dei ſit lux: Rn̄det tacite
dicens: Lux q̄ntum eſt de ſe lucet in tene-
bris. i. in humano genere cui oſtendit ſue
veritatis cognitionē ꝑ ſcripturam: ꝑ crea-
turam ꝛ ꝑ p̄ſentiam ſuam: qua mundo vi-
ſibiliter corporalis apparuit in carne aſſū-
pta: ſed tenebre. i. omēs vniuerſaliter pec-
cato obſcurati vel ſpecialiter iudei: eaꝫ. ſ.
lucem ſe offerentē non comprehenderūt
.i. cognitionem eius non acceperunt: q̄a
oclos apire noluerūt: ſe p̄parādo. Chry.
Sicut ſolari radio nō eſt frui non aperie-
tem oclos: ita nec claritate hac participa-
re niſi expandētē vehementer anime ocu-
lum. Hec ille (Fuit homo miſſus a deo)

Tractaturꝰ euāgeliſta de humanatiōe
verbi. Primo ꝑtractat de eius p̄curſore
q̄ miſſus eſt tāq̄ lucifer ante ſolem: vt ho-
mines diſponeret ad lucis inacceſſibilis
verbi ſuſceptionē ꝛ ꝑceptionē. De ioanne
aūt loquens euangeliſta tria declarat: ſcꝫ
eius dignitatem: ꝛ eius vtilitatē: ibi (hic
venit) ꝛ eius a verbo diſtantiam: ibi (non
erat ille lux) Quantū ad Primū dicit (fu-
it homo). ſ. natura humilis: ſꝫ officio ſub-
limis: qꝛ (miſſus a deo) q̄ſi eiꝰ nūcius: ho-
norabilis vocablo: vtpote (cui nomē erat
ioannes) deo. ſ. diſponente ꝛ ordināte. Di-
cit em̄ ioannes idem qd̄ in q̄ eſt gratia.

Eſt aūt ſciendū ꝙ pitiores grāmatici i-
terdū ad oſtētationē ſui igenij p̄termiſſo
cōi vſu excogitāt noua: nō tn̄ meliora vete-
ribus: ſed q̄ iudicio carēt exiſtimāt ꝙ non
bn̄ dicat niſi ꝑ nouitatē. Dicūt igit moder-
ni: cui nomē erat ioāni: q̄ mō loq̄ndi Hie-
rony. q̄q̄ vtit in vita beati Pauli p̄mi ere-
mite: ſꝫ codices ſacri grauitatꝫ cauſa vtun-
tur nto caſu. Dicit ḡ homo ad tollendā
hereticoꝝ ꝑfidiā q̄ dixerūt illū fuiſſe ange-
lum: eo ꝙ dn̄s de ipo introducit illō Ma-
lach. ij. Ecce mitto angelū meū. Sed ho-
mo fuit: vt dicit q̄ntum ad nature condi-
tionē: angelꝰ aūt ibi dictꝰ eſt: aut ꝓpter of-
ficij dignitatē: qꝛ angelꝰ idē eſt qd̄ nūciꝰ et
ille nunciauit chr̄m: aut ꝓpter vite purita-
tem: qꝛ lꝫ homo fuit: tn̄ habuit angelicaꝫ
puritatē. Item dicit homo ad oſtenden-
dum conuenientiā officij eius. Debebat
em̄ de luce increata teſtificari hominibꝰ.
ꝛ ideo debuit homo eſſe cōnaturalꝭ alijs:
vt ſic eum poſſent intelligere. Tertio ho-
mo dicit ad ſubleuandā hominū fiduciā.
Si em̄ hoiem fragilē ꝛ infirmū deꝰ tan-
tū ſublimauit: vt cū ſuū faceret p̄curſorē
nullus hō de ſeipo deſperare debet. Sed
ne q̄s dubitaret huic homi credere: quia
ois homo mendax: iō dicit (miſſus a dō)
vt ex hoc ſm Chryſ. credas q̄cunq̄ dicit
eſſe verba mittentis. Vn̄ angelꝰ dr̄ cuiꝰ
ꝓpriū eſt nihil ꝓpriū dicere. Cū aūt ſm ſā-
ctū Tho. tripl̄r aliq̄s mittat a deo. ſ. ꝑ in-
ſpirationē Eſa. xlviij. Miſit me dn̄s ꝛ ſpi-
ritus ꝑ interiorē inſpirationē: ꝛ ꝑ apertā
viſionē Eſa. vj. Audiui vocē dn̄i dicētē:
quē mittā ꝛc. Et ꝑ prelati miſſionē q̄ gerit
ꝑſonam dei: ſm illud. ij. Co. ij Si cui do-
naui ꝓpter vos in ꝑſona chriſti. Joannes
poteſt dici miſſus duobus primis modis
Cauendus eſt aūt Origenis error. Dicit
em̄ omnes aias ſiꝯ ab initio fuiſſe creatas:
ſꝫ poſtmodū ſm diuerſa merita diuerſis
corꝑibus alligatas. Sic ḡ poſſet q̄s intel-
ligere Joannē miſſum a deo in hūc mun-
dum q̄ſi ꝑus extitiſſet in alio: ſic ꝛ filiꝰ dei
dicitur miſſus i carne. Hic em̄ ſenſus eſt
hereticus: quia humana aīa creādo in-

fundit corpori ꝛ infundēdo creat. Nam de
iacob ꝛ eſau dicit Ro. ix. Cum nondū na
ti eſſent aut aliq̄d egiſſent boni aut mali.
In his em̄ verbis apl'i habet ꝙ anime il-
loꝝ paruuloꝝ ante natiuitatē ſuā nll'a ha
buerūt merita. Dicit ḡ miſſus: qꝛ poſtꝙ
fuit homo natꝰ deꝰ ex ſpūali reuelatione
miſit illū ad p̄dicandū ꝛ baptizandū. Uel
poteſt dici miſſus: non quia p̄fuit i alio
mundo: ſed quia p̄fuit ab eterno in diuina
ꝓuidētia. Fuit ergo magne hūilitatis: q̄a
homo magne auctoritatis: quia miſſus a
deo. magne ſanctitatꝫ/ quia nomē ei erat
ioannes. i. in quo eſt gratia: ſic em̄ interp̄-
tat. Cōpetebat aūt ei hoc nomē Primo:
quia maxime in eo diuina gratia abunda
uit: Luc. j. Spūſancto replebit adhuc ex
vtero matrꝫ ſue. Itē ſecūdo: qꝛ ab ipo in-
cepit tempꝰ gratie. Mat. xv. A diebꝫ io-
annis baptiſte regnū celoꝝ vim patit. Uł
tertio ad oñdendū ꝙ a deo non fuit ꝓter
ſua merita miſſus: ſed ꝓter diuinā grām
ꝛ miſericordiam. j. Coꝛ. xv. Gr̄a dei ſum
id qđ ſum. Deinde euangeliſta declarat
vtilitatem miſſionis ioannis. Dicit ergo
(hic venit) voluntarie obediēdo mittenti
eū a deſerto (in teſti. vt teſti. ꝑhiberet de
lumine). ſ. verbo: ꝗtum ad eius miracu-
loſam cōceptionem ꝛ natiuitatem. Et no
ta ꝙ v̄bum ſupra lucem dixit: hic aūt ap-
pellat lumen: qꝛ lux dicit in ſuo fonte con-
ſiſtens: puta in ſole: ſed lumen vt in alieno
corpore eſt: puta in aere. Et ſimiliter ver-
bum in ſe lux eſt: ſed in hūana natura lu-
men. ꝛ ſic de eo nūc tractat (vt omnes cre
derēt ꝑ illum) Ecce finis ꝛ fructus huius
teſtis ꝛ teſtimonij eius: vt. ſ. omnes homi
nes ſuſciperēt irradiationem veri lumis.
Duplex eſt aūt eius irradiatio vel parti-
cipatio. ſ. ꝑ fidem ꝛ ꝑ apertā viſionem. Et
prima eſt via ad ſecūdā: quia niſi credide
ritis non intelligetis: Eſa. vij. ſm aliā lit-
terā iō dicit vt omnes crederent ꝑ illum.
Nō em̄ ſtatim apte eū cognoſceret. Cre-
derēt inquā per illū/ ſed nō i illū: qꝛ fides
innitit prime veritati que infallibilis eſt.

Sed hic oritur queſtio Manichei: qui
negat oīa teſtimonia ꝓphetaꝝ de chriſto.
Dicit em̄ ꝙ fruſtra ioannes ꝛ alij ei teſti-
moniū perhibēt: quia eſt lumē puriſſimū

lumen aūt ſe ꝛ alia manifeſtat: idō non in-
diget manifeſtari ab aliquo. vnđ videtur
ſupflue dictū/ vt teſtimoniū perhiberet đ
lumine. Sed a ſanctis multiplex aſſigna
tur rō/ q̄re chr̄s voluit a ꝓphetis hr̄e teſti-
monia. Una eſt ſm Chryſ. ꝛ Dionyſiuꝫ.
Quia qđ in ſe clarum eſt ꝛ certum: alicui
poteſt eſſe dubiū ꝛ obſcurū: ꝛ ꝯn̄r indiget
manifeſtari: non ꝓpter ſe/ ſed ꝓpter infir-
mitatem alteriꝰ. Sic ḡ chriſtus non ꝓpť
ſe egebat ioannis teſtimonio vł alterius.
vñ Ioā. v. dicit: Ego teſtimoniū ab hoīe
non accipio. Sꝫ hmōi teſtimonia fuerūt
neceſſaria ꝓpter hūanā infirmitatē cui ipſ
lumen improportionatū erat. Ideoqꝫ q̄-
dam hoīes pre alijs ſunt đ rebus diuinis
illuminati: vt alijs ab eis humano mō cog
nitionē acciperent diuinoꝝ. Et ideo dicit:
vt omnes crederent ꝑ illū. Origenes aūt
aſſignat tres alias rationes. Et prima ē:
Quia lꝫ ipē ꝓpter ſe huiuſmodi non indi-
geat: tamen hoc voluit fieri vt q̄ſdam ho
mines exaltaret. Sicut em̄ deꝰ poteſt oīa
per ſeipſum immediate ꝓducere ſine ad-
miniculo alicuiꝰ creature: et tñ cōmunica-
uit cauſis creatis vt poſſint ꝛ ipē cauſare
ꝛ facere: vt nobilitent creature/ quaſi coa-
gentes creatori. Sic etiā maiorē ſui cog-
nitionē dedit q̄buſdam hominibꝫ: ꝛ per il
los alios ad ſe adduxit ꝛ ſe eis manifeſta-
uit: ꝗuis totum per ſeipm̄ potuiſſet exple
re. Secūda eſt: quia miracula ꝑ que chri
ſtus manifeſtauit ſeipſum mūdo: tempo-
raliter facta tranſierūt ꝛ pauci illa viderūt
Teſtimonia aūt ſcripturaꝝ ſtabilia ſunt ꝛ
ad poſteros ꝑuenerunt: ꝛ hac đ cauſa mi-
racula ſunt adiuncta. Tertia eſt: quia ho-
mines ad fideꝫ conuertendi diuerſimode
diſpoſiti erant. Quidam em̄ per miracl'a:
q̄dam per ratiōes ꝛ argumenta magꝫ mo
uent. j. Coꝛ. j. Iudei ſigna petunt: ꝛ gre-
ci ſapientiam querunt. Ideo chriſtꝰ vtro
qꝫ modo voluit manifeſtari: vt omnibꝰ ꝓ
uideret congruentem medicinā Sed h̄
obijcit contra hoc ꝙ dicitur (vt omēs cre-
derent per illum) quia cum non omēs cre-
diderint: videt ꝙ beatus Ioannes ꝛ de-
us ſint ſuo fine fruſtrati. Sed ad hoc dici
tur ꝙ duplex eſt finis. ſ. in ſe ꝛ in altero. ſic
finis medici in ſe eſt mederi: in altero v̄o ē

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

ſanari. Fruſtrari ḡ fine in ſe dicit imperfe
ctionem: non autem fine in alio. Nam ſic
dicit Phus: non ſemꝑ ſanat medicus: nec
rhetor ſemꝑ perſuadet: ſed ſi nihil omiſe-
rit ỏ contingentib⁹: eum perfecte operatū
dicimus. Teſtimonium ḡ ⁊ doctrina ioā-
nis ordinabat̄ ad hoc vt omnes homīes
in chr̄m crederent: ſed ꝙ non omnes cre-
diderint: fuit ex ſtulticia ⁊ peruerſitate eo-
rum: ⁊ ſic habuit finem in ſe ꝗ̄uis non ī al
tero. Vel dicendum ꝙ finis Ioannis fuit
facere quod in ſe erat: vt omnes crederēt.
⁊ ſimiliter eſt fruſtratus ſecundo: non pri-
mo ⁊ principali. Finis autem dei ab eo vo
litus in miſſione ioannis antecedenter fu
it vt omnes crederent: non autem ꝯſeq̄n
ter. Que autē vult antecedenter: nō ſem-
ꝑ implent̄. Dicit̄ autem quis velle antece
dent̄ illud quod vult ꝗ̄tum in ſe eſt ⁊ ſm
ſuam naturam conſideratū: vt iudex vult
vitam omniū ciuium. Conſequenter autē
vult q̄s illud quod vult omnib⁹ conſidera
tis: vt iudex latronem mori ꝯſiderata ei⁹
malicia. Deinde ponit diſtinctionem int̄
verbū ⁊ ioannem dicens (nō erat ille lux)
.i. ioannes non erat verbū in quē credere
deberent: ſed ſupple miſſus erat (vt teſti-
moniū ꝑhiberet de lumine) i. verbo icar-
nato Sed contra. Videt̄ em̄ ꝙ ioannes
eſſet lux: q2 dicit̄ Matth. v. Vos eſtis lux
mundi. Rñdeo: videmus in corporalib⁹
ꝙ quedam lucent ⁊ lucem habent a ſe: vt
ſol: quedam ꝓo lucent ⁊ lucem habent ab
alio: vt luna. Sic etiam in ſpūalibus vna
lux eſt fontalis ⁊ prima: lucens q̄dem ſed
non illuminata: que eſt deus. Alia eſt ſe-
cundaria ⁊ participata: que eſt in ſanctis.
Sancti ergo dicunt̄ lux inq̄ntum habent
lucem quandā ſpūalem: grām. ſ. et ſapiāz:
ꝑ quam etiam alios illuminant. Magis
ꝓprie tñ dicunt̄ luminaria .i. vaſa lucis cō
tentiua. Unde ⁊ ioannes dicit̄ lucerna Io
an. v. Erat ḡ lux ꝑ participationem: ⁊ nō
erat lux ꝑ eſſentiam. Orig. Lucerna ar-
dens erat: ſed non ꝓprio igne ſuccenſus: ar
debat lucens: ſed non ꝓpria luce lucebat.
ſtella matutina erat: ſed non a ſeipō ꝓpri-
um lumen acceperat: ſed grā ipſius quem
precedebat in eo ardebat ⁊ fulgebat. Hec
ille (Erat lux vera.) Hic agit euangeliſta
de incarnatione verbi: de quo dicit: (erat
lux vera) Eſt autem ſciendum ꝙ verum
aliquando diuidit̄ contra falſum: aliquan
do contra figurale: aliquando contra par
ticipatū vel participans. In mundo ergo
fuit multiplex lux. Prima fuit falſa. ſ. ſciē-
tia mundana: quā habuerunt phī: de qui-
bus dicit̄ ad Romanos. j. Euanuerunt in
cogitationibus ſuis. Alia fuit vera q̄dem
ſed figuralis: vt ſcientia legis ⁊ ꝓphetarū.
Tertia fuit non falſa neq3 figuralis: ſ3 ta-
men participata: vt ſcientia apoſtolorum
Verbum igit̄ eſt lux vera: non falſa neq3
figuralis neq3 participata: ſed per eſſenti-
am ſuam. Item lux vera. i. puriſſima ⁊ cla
riſſima: que omnia reſpicit ⁊ nullis inficit̄
ſordibus. Vñ Auguſtinus. ij. lib. de libe
ro arbitrio. Veritatis ⁊ ſapientie pulcri-
tudo nec peragit̄ tempore nec migrat lo-
cis: nec nocte itercipitur: nec vmbra inclu
ditur: nec corporeis ſenſib⁹ ſubiacet. Cer
nentes ſe mutat in melius: a nullis in dete
rius commutat̄. Hec ille. Vel vera. i. in-
cōmutabilis: quia (vt dicit Auguſtin⁹) ve
ritas eſt incōmutabilis. Id enim ſolū ve
re eſt quod incōmutabile eſt Eſt autem
notandū ꝙ lux corporalis eſt ṗncipiū ge-
nerationis in iſtis iferiorib⁹: quia radius
ſolaris ſm Diony. ad generationē corpo
rum viſibiliū confert: ⁊ ad vitam ipā mo-
uet: nutrit ⁊ auget. Secundo eſt ṗncipiū
manifeſtationis omniū viſibiliū. Vnd ad
Epheſios. v. Omne quod manifeſtat̄ lu
men eſt. Unde ⁊ omnis color in lumine. i.
per lumen videtur: ſm Phm. Tertio eſt
principium pulcritudinis omniū corpoꝝ.
Pulcritudo enim conſiſtit in debita pro-
portione partium: ⁊ claritate decenter ſu-
perfuſa. i. ſm conuenientem colorez. Sic
etiā lux ſpūalis. i. diuinum verbum vel di
uina ſapientia: eſt ṗncipium ⁊ cauſa quare
aliq̄d ꝓducit̄: Ps. Omnia in ſapientia fe-
ciſti. Et quare aliquid ſcitur ⁊ manifeſta
tur: ſm illud Ecci. j. Fons ſapientie verbū
dei in excelſis. Et quare aliquid decorat̄.
Vñ Dionyſius dicit ꝙ deus dr̄ pulcritu-
do ſicut oīs conſonantie ⁊ claritatꝭ cauſa.
(Que illumīat omnē hoīem venientem ī
hunc mundū.) Omne enim quod eſt per
participationem deriuat̄ ab eo quod eſt ꝑ

eſſentiam. ſicut omne quod eſt ignitum ē
ignitum/ ab aliquo qḋ eſt ꝑ eſſentiā ignis.
Quia ergo verbum eſt per eſſentiam lux:
oportet ꝙ omne lucens luceat per eius ꝑ-
ticipationem: ⁊ ideo verbū illuminat oēm
hominē. Eſt autem notandum ꝙ Ori-
genes hic diſtinguit triplicem mundum
.ſ. ſuperiorem: qui eſt ſubſtantiarum ima
terialium. inferiorem: qui eſt corporeoꝝ.
⁊ medium: qui eſt hominum ex corpore ⁊
ſpiritu compoſitorum. Poteſt autē addi
quartus: qui eſt peccatorum rebus mun-
di fruentiū/ de quo quarto dicitur. j. Joā-
nis. ij. Omne quod in mundo eſt: concupi
ſcentia carnis eſt: aut concupiſcētia oculo-
rum: aut ſuperbia vite. Item Joānis. xvj
Plorabitis ⁊ flebitis vos: mundus autē
gaudebit. In primū venit homo ꝑ contē
plationem vł ſpūalem generationem. In
ſecundum per generationem carnalē. In
tertiū viuendo ſcḋm rationē. In quartū in-
herendo creature per inordinatū amorē.
Si ergo quod hic dicit̄ intelligat̄ ḋ aduē
tu hominis in primū mundū: ſic pōt du-
pliciter exponi. Primo. ſ. de homie venie
te in ſuperiorem mundū per baptiſmi re-
generationē: ⁊ talis illuminat̄ niſi ponat
obicem ſeu fictus accedat: quia recipit lu
men grē. ſic exponit Orig. Scḋo vt venit
in illū ꝑ contemplationē: ſic per homines
intelligunt̄ mentes. Mens enim homis
cū ſit principale in eo / dicit̄ totus homo
ſicut rex totum regnū: ⁊ vnūquodqꝫ dici-
tur eſſe illud quod eſt principale in eo: ſm
Phm. ix. ethicoꝝ. Tunc autem precipue
mens a deo illuminat̄: cum aſcendit in cō-
templatiōnē diuinorū. ij. ad Corinth. iij.
Nos aūt reuelata facie ⁊c. Si aūt intelli-
gatur de aduentu in ſecundū mundū/ ſic
poteſt exponi tripliciter. Uno modo vt in-
telligat̄ de illuminatiōe naturali. Omnis
eñ homo qui naſcit̄ in hoc mūdo ab eter
na luce recipit lumen intellectus vel ratio
nis. Alio modo vt intelligat̄ ḋ gratuita.
Omnibꝫ eñ hoibus quātū in ſe eſt/ lumē
infundit: ꝗuis nō omnes illud recipiant.
Dionyſius. ij. eccłiaſtice hierar. Semꝑ in
tellectualibꝫ vultibꝫ: diuinū expanſum eſt
lumen: noſtrūqꝫ eſt recipere vel nō recipe

re de lumine ſibi pſente. ⁊ iſto modo expo
nit Chryſ. Tertio itē exponit̄ de lumi-
ne grē: vt ſit accōmoda diſtributio: ⁊ ſit ſē
ſus ꝙ predicta lux illuminat lumie gratie
omnes qui illuminant̄. Licet ergo non il
luminent̄ omnes: tamen nullus illumina
tur niſi per hoc lumen. hec aūt eſt expoſi-
tio Auguſtini. Et ponit exemplū de ma-
giſtro qui docet omnes pueros ciuitatis:
non qꝛ oīes pueri doceant̄: ſed quia nul-
lus niſi per ipm docetur. Si autem itelli-
gatur de aduentu hominis in tertiū mū-
dum: ſic exponit Ambroſius de viuentibꝫ
modo humano rationabiliter ſic dicens:
Illuminat illū ꝙ ad imaginem ⁊ ſimilitu-
dinē dei viuit: ꝙ ſe hoiem eſſe cognoſcit vt
refugiat equoꝝ libidinē: ferarū rabiē: le
puſculoꝝ formidinē: vulpium fraudē: ra-
pinam lupoꝝ. Hec ille. Poteſt etiā expo-
ni de aduentu in quartū mundū. ſ. i pecca
tum. Tales eñ ceci ſunt/ indigētes lumie
non vt intrent talē mūdū: ſꝫ vt ide exeāt ⁊
itrēt ad pmū mūdū vł ad ſcḋm vel tertiū
Ad hos aūt illuminādos ſpūalr chrs ve
nit Matth. ix. Non veni vocare iuſtos: ſꝫ
peccatores ad penitentiā. Sed ſi ꝙ non il
luminant̄ inexcuſabiles ſunt: quia iſta lux
vera eſt: ⁊ illuminat ꝗtū eſt de ſe oēm ho
minē venientē in hunc mundū. Unde ad
maiorē expreſſionē inexcuſabilitatis eorū
ꝙ non illuminantur/ ſubiungit̄ (in mundo
erat) quaſi diceret. Hoc viſibile pſens eis
aderat. Poſſet eñ aliquis dicere: Si lux
illuminás eſt: quomō illuminat: cum nō
omnes illuminent̄ lumine ſuo: Et reſpō-
det: qꝛ debuerant cognoſcere (Nam i mū
do). i. in vniuerſitate condita (erat) etiā aū
incarnationē. ſ. ꝑ pſentiā ſue diuinitatis:
⁊ potentiā: regendo ⁊ gubernādo mundū
nō vt pars mūdi: ſed vt factor eius. Un
de erat in mūdo vt in ſpeculo ſuo: vt i do-
mo ſua: vt in opere ſuo (Et mundꝰ ꝑ ipm
factus eſt) Hoc dicitur/ quia iſta eſt cauſa
ꝙ in mundo eſſet: quia mūdus per ipſum
factus eſt. Semꝑ eñ cauſa debet eſſe cō-
iuncta effectui: ſi eſt cauſa in fieri ⁊ in eſſe.
Uł hoc dicit ne aliquis ex hoc ꝙ dixerat
lucem eſſe in mūdo crederet ꝙ ab eterno
in mūdo fuiſſꝫ. Si eñ mūdꝰ factꝰ ē poſt-

ꝙ.ſcz nō fuit/habet initiū: nec erat lux in
mūdo ab eterno:ſz poſtq̄ factus eſt mū-
  Et notandū eſt ꝙ cū dicit ꝑ   (dus.
ip̄m/quin ꝙ poſſunt notari: rōne huius p̄
poſitiōis per.ſ. Idētitas opationis ī pa
tre ⁊ filio. Diſtinctio pſonalis vtriuſ ꝙ.
Auctoritas in p̄re reſpectu filij:cauſa effi
ciens in filio reſpectu facture: ⁊ cauſa exē
plaris. Quāuis aūt ſic cognoſcere potue
rint:tn̄ noluerūt.vn̄ ſubdit:(Et mūdus)
mundi amatores ſm Greg. ⁊ Auguſti. et
Chryſ.vel ſm Orige. mūdus.i. homies
mūdū inhabitātes (eum)ſcz eſſe creatorē
⁊ redemptorē mūdi(nō cognouit.)cogni-
tione ſpeculatiua :quia nec ꝑ ſcripte legis
ſymbola:nec per viſibilis creature paradi
gmata:vt dicit Orige. Nec cognitōe pra
ctica:ſiue per affectū:qꝛ cum deum cogno
uiſſent/nō ſicut deū glorificauerūt:Ro.j.
  Et nota ꝙ licz philoſophi cognouerint
deū naturaliter:tamen myſteriū trinitatꝫ
ignorauerūt:⁊ ꝯſeq̄nter verbi pſonā ſimi
liter. Quia ergo in mūdo exiſtens ꝑ diui
nitatē nō eſt agnitus:idō(in ꝓpria venit:)
ꝑ aſſumptionē humanitatis: in ꝓpria in-
quā p̄mo.i.in mūdū : qui ab eo factus eſt
ſm Orige. Vel ſcd̄o in ꝓpria.i.inter iude-
os ſm Chryſ. qui fuerūt dei populus pe
culiaris.⁊ dicunt eius ꝓprij ratōe electio-
nis in Abraā:rōne redemptiōis ab egy-
pto:rōne dationis legis:rōne cultus ſpe-
cialis:rōne miſſionis filij: q̄ nō eſt miſſus
niſi ad oues q̄ perierāt domus iſrl':Mat
thei.xv. Vel tertio in ꝓpria venit.i.in na-
turā humanā:quā cōdidit ⁊ aſſumpſit(⁊
ſui).i.quicū ꝙ homines:qui ſunt ſui crea-
tione:(cū nō receperūt (ſcz in carnis infir-
mitate miraclis coruſcantē: nō receperūt
inquā ꝑ fidē. Vel ſui:id eſt iudei vl' eius
cognati eū nō receperūt:ſicut Meſſiam ⁊
creatorē ſuum: imo offenderunt/eiecerūt
⁊ occiderūt:ſm Chryſ. Vel nō receperūt
per amorē: quia gratie obicem poſuerūt.
Quia tamē nō oēs eum repulerunt:ſed
quidā receperūt per fidē ⁊ amorē:ſubdit:
(Quotquot aūt)id eſt omnes cuiuſ ꝙ ſe-
xus vel ꝯditiōis vel etatis vel ſtatus vel
gentis:qui receperūt eum.)ſcilicz intelle-
ctu ꝑ fidem: ⁊ in affectu per amorez :(de-
dit eis poteſtatē filios dei fieri) Ad cuius
euidentiā ſciēdū eſt/ꝙ filij dei dicunt ali-
qui per aſſimilationem ad deū. Eſt autē
triplex aſſimilatio ſpiritualis hois ad de
um. Una quidem eſt in preſenti vita per
infuſionem gratie: qua adoptamur in dei
filios.ad Rom. viij. Nō accepiſtis ſpūm
ſeruitutis iterum in timore ⁊c̄. Alia eſt ꝑ
operꝫ perfectionē:Matth. v. Diligite ini
micos veſtros:benefacite his q̄ oderunt
vos:vt ſitis filij patris veſtri. Alia eſt ꝑ
adoptionē glorie que perficit in beatis: ⁊
q̄ntuz ad animā:quia vt dicit.j. Joan.iij.
Cum apparuerit/ſimiles ei erimus:qꝛ vi
debimus eum ſicuti eſt. Et q̄ntū ad cor-
pus:quia reformabit corpus humilitatis
noſtre:ad Phil.iij. Si ergo loquamur d̄
poteſtate qua quis poteſt fieri dei filius
per gloriam ⁊ perfectas operationes:iſta
verba non habēt difficultatem :quia iſta
poteſtas eſt gratia:qua habita poteſt fa-
cere homo opera meritoria: ⁊ ꝯſequenter
adipiſci gloriā. Si vero loquamur de fi-
liatione per gratiaz inſurgit dubitatio:qꝛ
gratia nō eſt in noſtra poteſtate:vt videt/
loquendo de poteſtate nature.loquendo
autem de poteſtate gratie /tunc hoc ipſum
quod eſt habere talē poteſtatē: ſcz gratiā
eſt eſſe filios dei. Ideo dicendum eſt ꝙ iu
ſtificatio per gratiaz que fit in adultis:re
quirit motum liberi arbitrij ⁊ conſenſus.
Et quia in poteſtate hominis eſt vt ꝯſen
tiat:ideo dedit eis poteſtatē filios dei fie
ri. Dedit igitur poteſtatē ſuſcipiēdi gra
tiam dupliciter. Uno modo gratiā p̄pa-
rando ⁊ hoib' ꝓponendo:ſicut qui facit li
brū ⁊ ꝓponit homi ad legendū:dicit dare
poteſtatē legendi. Gratia autē eſt facta ꝑ
chr̄m ⁊ nobis ꝓpoſita: non quaſi ſeorſum
ab aīa chr̄s gratiā creauerit cum ſit acci-
dēs:qd̄ in ſubſtātia creat vel poti' ꝯcrea
tur:ſed qꝛ inſtituit ſacramenta q̄b' grā in
nobis fit. Vn̄ grāz fecit duplicit. Primo
quaſi remouēdo ꝓhibēs.i. placando deū
ſicē medicina facit ſanū q̄ remouet malos
humores. Et ſcd̄o fecit eā in ſua cauſa.i.
in ſacr̄is. Alio mō mouendo liberꝫ arbitri
um ad ſuſceptionē grē :iuxta illd̄ Thren.
vl. Cōuerte nos dn̄e ad te ⁊ ꝯuertemur:ꝙ

dicat ip̄a oblata bona recipe nō valemus
niſi ea recipe largiaris. Iſta poteſtas nō
eſt ip̄a grā gratū faciens: ſed eſt inuitatio
⁊ motio: ſeu vt ita dicā adiuuatio ad gra
tiam ꝯſequendā. Iſta aūt duo deus oībꝫ
quantū in ſe fuit exhibuit: ſed quidā non
ꝯſenſerūt motiōi diuine. Vn̄ dic̄ Chryſ.
Nō dicit euāgeliſta: fecit eos filios: quia
opus eſt ſtudio noſtro. Hec ille (Dedit ꝗ
eis poteſtatē filios dei fieri) ꝑ grām ado-
ptionis: qđ eſt magne dignitatis. j. Ioā.
iij. Videte qualē charitatē ⁊c̄. Itē magne
vtilitatis: qꝛ ſi filij ⁊ heredes Ro. viij. (his
q̇ credūt in nomīe eius). i. in re ⁊ virtute
nominis eius: qđ eſt emanuel: ſm̄ glo. ſcꝫ
his q̇ credūt chr̄m eſſe vex̄ deū ⁊ vex̄ ho
minē. His inq̄ꝫ data eſt hec poteſtas. Et
lꝫ ſint multi alij articuli quoſ opꝫ credē
re: iſte tn̄ ſpecialiter facit filios dei. Con-
gruū em̄ eſt vt q̇ credunt filiū dei eſſe filiū
hominis: ꝓpter dignitatem ſue nature
quā in illo adorāt: fiāt filij dei ꝑ adoptio-
nē. (Qui nō ex ſanguinibꝫ) ſupple nati ſūt
filij ꝑ adoptionē. Grāmatice aūt loq̄ndo:
ſanguis nō habet plurale: pluraliter tn̄ di
cit ex ſanguinibꝫ: qꝛ in greco habet plura-
le: vel vt oñdat ꝙ plura ꝯcurrunt materi-
aliter. i. plura materialia ad generatiōem
carnalem. Concurrit em̄ ſemen maris et
femīe: lꝫ vnū hox̄ ſm̄ ph̄m ſit materia ex
qua fit proles. ſ. ſemē vel ſanguis femine.
aliud aūt lꝫ ſit q̇d materiale: tn̄ nō eſt cau
ſa materialis: ſed eſt cauſa efficiēs prima.
Vn̄ in hoc oſtendit ꝙ ſpūalis filiatio nō
cōuenit cum carnali in cauſa materiali: et
ꝯſequēter ꝙ nec in cauſa motiua: cū ſub
iungit (nec ex voluntate carnis) Aug᷒. i.
ex ꝯcupiſcētia mulieris: q̄ debet eſſe ſub-
iecta homī: ſicut caro ſpūi. Et dicit̄ muli
er ſm̄ aliq̄s caro: qꝛ ꝓ̄ma. i. Eua formata
eſt de carne. i. coſta viri. Gen̄. ij. (Nec ex
voluntate viri) i. ex ꝯcupīa virili. Orige.
Carnis noīe femineū: viri ꝟo noīe maſcu
linū deſignauit habitū. Hec ille. Appeti-
tū ꝟo omnē vocat voluntatē. Et iſto mo-
do ꝯcupiſcētia carnalis tā viri q̄ꝫ mulie-
ris dicit̄ volūtas. Scūs Tho. aūt vult
ꝙ ꝑ hec duo intelligant̄ duo principia ſeu
motiua ad carnalē generationē: que ſunt:
voluntas ⁊ appetitus ſenſitiuus: quox̄ ꝓ̄-
mus dicit̄ voluntas viri: ⁊ ſecūdus volun
tas carnis. Sed ſiue ſic ſiue ſic intelligat̄
ex his non naſcimur filij dei: ſicut nec ex
ſanguinibꝫ (ſed ex deo nati ſunt) id eſt diui
na virtute ⁊ opatione. Unde ly ex nō di-
cit cauſam materialē ſꝫ effectiuā: q̄ eſt di-
uina virtus: filios dei efficiēs ꝑ baptiſmi
regenerationē: ꝑ fidē ⁊ internā inſpiratio
nem. Vel dicit cauſam exēplarē. i. ex deo
nati ſunt ꝑ imitationeꝫ. Sicut em̄ dicit ſ.
Thomas ly a: denotat ſemꝑ cauſam mo
uentē: ⁊ intellige qn̄ dicit cauſam ⁊ nō ꝓ̄n
cipiū motus. Et ly de: cauſam materialē
⁊ effectiuā ꝯſubſtantialem: quia dicimus
fabrum facere cultellū de ferro: ⁊ patrem
generare filiū de ſeip̄o: qꝛ. ſ. aliq̇d ſui con-
currit aliquo modo ad generationē filij.
Et ly ex: cauſam materialē ⁊ efficientem:
nō tamē ꝯſubſtantialem: ⁊ intellige neceſ
ſario: licꝫ aliquādo eam poſſit dicere: qꝛ fi
lius dei proceſſit ex patre. Igitur viri iu-
ſti dicuntur nati ex deo: quia non ſunt de
eius ſubſtātia: ſed de filio naturali ſingu-
lariter dicit̄ ꝙ de deo patre nat᷒ eſt. Hec
ex illo. Ex his aūt verbis arguūt hereti-
ci ꝙ generatio hoīm non ſit a deo. Nam
vt dicunt filij dei nō naſcunt̄ ex ſanguini-
bus: id eſt ex cōmixtione ſeminis materi-
alis ⁊ femine: ſed filij diaboli. Ex hoc aūt
arguūt ꝯſeq̄nter ꝙ matrimoniū ſit pecca
tum. Sꝫ error iſte procedit ex manifeſta
ignorātia. Ioānes em̄ facit diſtinctiōem
inter carnalē ⁊ ſpūalem generationē: vt ꝓ̄
ferat ſpiritualem carnali. quia ſpiritualis
eſt a deo īmediate. carnalis ꝟo mediante
cōmixtione maris ⁊ femine. Non aūt ſeq
tur ꝙ ſi ſint iſte due generationes alio et
alio modo ꝙ ꝓpter hoc vna ſit a deo alia
a diabolo. ſed vtraq̄ eſt a deo: vna tamē
īmediate: alia ꝟo mediantibꝫ cauſis ſecun
dis: id eſt maſculo ⁊ femina: quibꝫ deus
virtutem generatiuā contulit ⁊ ꝯſeruat.
(Et verbum caro factum eſt) Hic docet
euangeliſta modum quo verbuꝫ venit ad
nos ne alicui incredibile videretur ꝙ nos
ſumus effecti filij dei. Origenes. Si fili᷒
dei factus eſt homo: quid miruꝫ ſi homo
credēs in filium dei: filius dei futurus ſit
Hec ille. Verbum ergo quod erat in ꝓ̄n-
cipio apud deū (caro factum eſt) id eſt ve-

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

rus hō ꝑ ſynecdochen. Vł' ſm Chry. ſub
iūgit (⁊ ꝟbū caro factū eſt) Ad oſtēdendū
ꝙ ꝟbū habꝫ ꝑtātē: vt det ꝑtātē filios dei
fieri. Sed cū ꝟbum dei ſit incōmutabile:
quō pōt in eo intelligi aliq̄ factio: vt dica
tur caro factū: Ad h̄ dī ꝙ debet ſic expo-
ni lr̄a (Verbū caro factū eſt). i. factū ē vt
ꝟbū eſſet caro ſeu verꝰ hō: nō qꝛ deitas ſit
ꝯuerſa in humanitatē vel ecōuerſo. ſed qꝛ
deitas traxit humanitatē ad participatio
nē ſui eē. ſicut ⁊ aīa trahit cibū dādo ei eē
humanū: inq̄ntū facit cibū eſſe carnē hūa
nā vel os ⁊ hmōi. Vel ꝟbū caro factū eſt
.i. carnē aſſūpſit: ſicut hō fit albꝰ ꝑ aſſūpti
onē albedinis. Verbū igit̄ caro factū eſt:
nō ꝑ ſui mutationē: ſꝫ ꝑ carnis aſſūptiōēꝫ
ita ꝙ factio nō ponit mutationē i ꝟbo: ſed
in aſſumpta natura. Dicit̄ eñ ꝟbum caro
factū ꝑ vnionē ad carnē: vnio āt eſt rela-
tio: relatiōes aūt noui t̄ dicte de deo ꝑ re-
ſpectū ad creaturas n̄ importāt mutatio-
nē ex ꝑte dei: ſed ex ꝑte creature nouo mō
ſe habētis ad deū (Et habitauit i nobis)
id eſt in nr̄a natura: ſm Chryſ. ⁊ Hilar.
ſcꝫ habitu inuentꝰ vt hō. Et in h̄ notant̄
tria. Primo diuine ⁊ humane nature di-
ſtinctio ꝑ h̄ ꝙ dicit̄ in nobis. i. in natura
noſtra. Qḋ eñ inhabitat aliq̄d diſtingui
tur ab eo qḋ inhabitat̄. Sed ꝟbū diuinū
īhabitat naturā humanā in chrō: qꝛ i ipō
habitat plenitudo diuinitatꝫ corꝑalr̄. Col.
ij. Ergo natura ꝟbi ſm quā eſt deꝰ rema
net diſtincta a natura hūana/ ſm quā eſt
hō. Et in h̄ excludit̄ error eoꝝ q̄ dixerūt
aliq̄d ꝟbi i carnē ꝯuerſum: ſicut cū ex fa-
rina fit panis: ⁊ ꝯſeq̄nt̄ naturas eſſe ꝑmi
xtas. Et eoꝝ q̄ dixerūt naturā diuinā cō-
uerſam i humanā. Cū eñ credamꝰ aīam
icorporeā vniri corꝑi: ita ꝙ ex his fiat ve
re vnū: ſilr̄ credere debemus ſubam diui-
nā icorporeā vniri aīe ⁊ carni: ita ꝙ ex tri
bus ſubſtātijs .ſ. dītate: aīa ⁊ carne ſit vnꝰ
chrūs. ita tñ ꝙ nec natura dītatꝫ ꝯuerſa ſit
i aniam vł' carnē: nec ecōuerſo. ſicut nec ca
ro in aīam: neqꝫ aīa i carnē ꝯuertit̄: nec
ābe nature itelligant̄ ꝯſtituere vnū tertiū
diſtictū ab vtriſqꝫ. Scḋo notat̄ nature
diuine imꝑmutatio in hoc qḋ dicit̄/ ⁊ ha
bitauit: qꝛ habitare dicit̄ ab habitu ſm
aliq̄s. Vel ſaltē iſta habitatio fuit per h̄
ꝙ habitu eſt chrūs inuētus vt hō. Habitꝰ
aūt nō mutat habentē: ſed ecōuerſo. qꝛ ha
bitus ꝑticipat formā habentis: ⁊ nō ecō-
uerſo. Sic q̄dammō ſe habet in iſta beata
vnione verbi ad naturā humanā. Ipſa ei
eleuatur ad participandū eſſe ſuppoſiti e-
terni. ipō tamē ſuppoſito immutabili ꝑ-
manēte omino. Tertio notat̄ vnionis ꝑ-
petuitas: ꝑ hoc ꝙ dicit̄: ⁊ habitauit in no
bis. Semꝑ eñ (vt dicit Chryſ.) filiꝰ dei
hoc tabernaculū inhabitauit: ita ꝙ etiam
in mortis triduo verbū diuinū remanſit
ꝑſonalr̄ vnitū illi hrē anie exiſtēti in infer
no: ⁊ etiā corꝑi iacenti in ſepulcro. Nunqꝫ
eñ verbū diuinū reliq̄t ſubſtātiales ꝑtes
humane nature. Vel habitauit in nob. i.
inter nos apl'os familiarit̄ ꝯuerſatꝰ ē. Qḋ
tḋo addit̄: vt oñdat̄ mirabil' ꝯdeſcēſio filij
dei ad hoies inter q̄s ſic ꝯuerſatꝰ eſt: vt vi
deret̄ q̄ſi vnꝰ ex illis. Non ſolū eñ voluit
hoibꝰ aſſimilari in natura: ſed etiā in ꝯuer
ſatione ⁊ familiari ꝯuictu: abſqꝫ tñ pctō:
vt ſic hoies dulcedine ſue ꝯuerſatiōis al-
lecti ad ipm ꝯuerterent̄. Eſt āt circa illā
ſententiā: verbū caro factū eſt: multiplex
error deuitandꝰ ſm diuinas ſcripturas:
⁊ fidei chrīane ſniam. Primꝰ eſt Eutice-
tis: q̄ dixit diuinā ⁊ humanā naturā ſic in
chrō fuiſſe cōmixtas: vt eadē fuerit natu-
ra dei ⁊ hois: acſi verbū vel aliq̄d eius ſit
ꝯuerſum in carnē ⁊ nō aſſumpſerit carnē.
ꝯ illud: Ego deꝰ ⁊ nō mutor: Malach. iij
Scḋs eſt Arrij. q̄ lꝫ nō crediderit verbū i
carnē mutatū: ſed ꝙ eā aſſumpſerit: tñ di-
xit ꝙ aſſumpſit carnē ſine aīa: loco cuius
anie ibi erat verbū. ꝯtra illḋ Matt. xxvj.
Triſtꝫ ē aīa mea ⁊c. Tertiꝰ fuit Apolli-
naris: q̄ dixit verbū aſſūpſiſſe aīam: ſꝫ ſen
ſitiuā tm̄ ⁊ nō intellectiuā: loco cuiꝰ i cor-
pore chrī dixit eſſe verbū. ꝯtra illḋ Mat.
viij. Miratꝰ eſt ieſus: qḋ nec in diuinita-
te nec in aīa ſenſitiua nec i carne chrī inue-
niri pōt. Iſte aliq̄ñ ſecutꝰ eſt Arriū: ſꝫ ꝓpt̄
auctoritates coactus eſt in chrō aliquam
animā ponere. Preterea chrūs ſm hoc nō
aſſūpſiſſet carnē humanā: quia ſicut non
eſt caro ſine aīa: ita nō eſt caro humana
ſine aīa hūana: q̄ eſt intellectiua. Sed con
tra. Si eñ aſſumpſit carnē ſic animataꝫ:
quare euāgeliſta mentionē nō facit d̄ ani-

ma intellectiua. Rn̄deo. Primo vt oſten⸗
deret veritatē incarnatiōis: ꝯ manicheos
dicētes ꝟbum aſſumpſiſſe carnē phanta⸗
ſticā tm̄. Scḋo vt oſtenderet maiorē di⸗
gnationē dei aſſumentꝫ nō ſolū aiaꝫ rōna⸗
lem: verꝫ etiā carnē magis a ſe diſtantem.
Tertio vt oſnderet veritatē ⁊ ſingularita
tem vnionis in chriſto: qꝛ in alijs hoibus
vnit deꝰ ꝗtū ad animā ſolū. Quarto vt
oſnderet ꝯgruitatē humane reparatiōis:
qꝛ hō ꝑ carnem infirmabat. Sed cōtra:
Si ꝟbū caro factū eſt qꝛ carnē aſſumpſit:
q̄re nō dixit euāgeliſta: verbū carnē aſſū⸗
pſit: ſed caro factū eſt? Rn̄deo: vt exclude
ret errorem Neſtorij dicentꝫ in chr̄o fuiſſe
duas ꝑſonas ⁊ duos filios. ſ. dei ⁊ ꝟginis:
q̄ ſi eſſet verus: falſa eſſet hec / deꝰ factꝰ ē
hō: qꝛ impoſſibile eſt alterꝝ duorꝝ ſingula
rium diuerſorꝝ ſuppoſito p̄dicari de alte⸗
ro. ⁊ iſte eſt quartꝰ error. Quintꝰ eſt eorꝝ q̄
non intelligētes modū incarnationis / di⸗
xerunt in chr̄o eſſe q̄dem vnam ꝑſonā dei
⁊ hois: ſed duas hypoſtaſes vel duo ſup⸗
poſita. ſ. humanū tp̄ale: ⁊ diuinū eternū.
Sed ſm̄ hoc iſta ſaluari nō pōt / deus fa⸗
ctus eſt hō: ⁊ iſta / homo factus ē deus. et
iō hec opinio damnata eſt in q̄nto concilio
(Et vidimꝰ ⁊c̄) Hic euangeliſta declarat
diuini ꝟbi excellentiam. Continuat āt iſta
ꝑs ad p̄cedentia: vt ſit q̄ſi argumentū eiꝰ
qḋ dixerat ꝟbum caro factum eſt. q. d. Ex
hoc ſcio qḋ ꝟbum dei eſt incarnatum: q̄a
ego ⁊ alij apl̄i (vidimꝰ gl̄iam eius.) Cum
aūt de q̄buſdam homibꝫ legit ꝙ apparue
runt gl̄ioſi: ſic̄ de moyſe dꝛ Exo. xxxiiij. ꝙ
facta eſt facies eius ſplendida: vel cornu⸗
ta ſm̄ aliam lr̄am. poſſet aliq̄s dicere ꝙ ex
hoc non pōt argui ꝙ ille homo fuerit fili⸗
us dei / qꝛ glorioſus apparuit. iō ſubiungi
tur (gl̄iam quaſi vnigeniti a p̄re.) acſi di⸗
cat: Gl̄ia eius non eſt quaſi angeli vł moy
ſi vel helie aut heliſei ſed quaſi vnigeniti.
Eſt aūt hec gl̄ia quā ioannes ⁊ q̄dam alij
viderūt / ſingularis: ⁊ eius ſingularitas cō
ſiſtit in quatuor. Primo ī teſtimonio pa
tris: qḋ reddit filio in mōte thabor. Se⸗
cundo in ſubiectione angelorꝝ miniſtran⸗
tium ſibi Mat. iiij. cum añ homines eēnt
angelis ſubiecti. Tertio in obedientia to
tius nature. Matt. ix. Qualis eſt hic: q̄a
mare ⁊ venti obediunt ei. Quarto in mō
docendi vel operandi: qꝛ loquebat tanq̄
dominus ⁊ ptātem habens Mat. v. Ego
aūt dico vobis. Vñ in fine illius ſmonis
dicit ꝙ erat docens: quaſi poteſtatem ha
bens. Moyſes aūt dicebat: Hec dicit do
minus. Item faciebat ꝓpria auctoritate
miracula. Mat. j. Quenam eſt hec noua
doctrina: qꝛ ſpiritibꝫ ⁊c̄. Illḋ aūt quaſi nō
eſt nota ſimilitudinis: ſed eſt expreſſiuum
veritatis. Et eſt ſimile ſm̄ Chryſ. ſic̄ ſi ali
q̄s vidiſſet regem cum multiplici gloria in
cedentem: ⁊ interrogatus ab aliquo qua
lis rex iuiſſet: volens totam illam multi⸗
plicem gl̄iam breuiter aperire vnico ſmo
ne explicaret dicens / ꝙ ipſe icederet ſicut
rex. i. ſic̄ regem decebat. Et ita facit euan⸗
geliſta de verbo incarnato: qꝛ non valens
gloriam eius exprimere / dicit eam fuiſ⸗
ſe quaſi vnigeniti. i. ſicut decebat vnigeni
tum dei patris. acſi dicat: Ita vidimus eū
ſanctitate vite pollere: doctrina p̄clara et
gl̄ioſiſſimis miraculis coruſcare: ſic ī mor
te ſua celeſtia corpora imutare: ſic victo⸗
rioſe a mortuis reſurgere: ſic mirabilit̄ ad
celos / imo ſup omnes celos ſua ꝟtute cō⸗
ſcendere: ſic deniq̄ in miſſione ſpūſſcti cor
da diſcipulorꝝ plena cognitiōe ꝟitatis illu
ſtrare: vt nullus niſi inſanꝰ dubitare poſ⸗
ſit ipſum fuiſſe verū filiū dei: vnigenitum
ſingulari ⁊ ineffabili gl̄ia decoratū. Vnḋ
ſubiungit adhuc de iſta gl̄ia dicens: Vi⸗
dimus inquā (Plenum gratie ⁊ ꝟitatis.)
Qḋ exponit primo ſm̄ Bedam ⁊ Orig.
ſic: Plenum gr̄e q̄ntū ad humanitatē: et
ꝟitatis q̄ntū ad diuinitatē: que eſt ꝟitas
prima ⁊ puriſſima. Secundo ſic: Plenū
gratie ī affectu: qꝛ plenus fuit chariſma⸗
tibꝫ ſpūſſancti ⁊ veritatis intellectu: quia
ab inſtanti conceptionis habuit ſcientiam
diuinā ⁊ humanā. Vel plenum gr̄e: vt re⸗
mittat peccata: ⁊ veritatis: vt impleat ꝓ⸗
miſſa. Vel poſſunt quarto ſm̄ ſctm̄ Tho
mā iſta verba exponi d̄ vnione ꝑſonali hu
mane nature ad ꝟbum diuinū: ⁊ de perfe
ctione anime eius et de capitis dignitate.
Quantū eīm ad primū fuit chriſtꝰ plenus
gratia Ad hoc eīm alicui datur gratia: vt
vniatur deo ꝑ illam. Tūc ergo aliq̄s gra⸗
tia plenꝰ eſt: quādo perfectiſſime deo vni⸗

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

tur. In chriſto autē eſt vnita humana natura nature diuine in vnitate ſuppoſiti. Et ideo eſt inuenire ibi plenā ꝛ pfectā ꝯiunctionē ad deum: qꝛ talis fuit illa vnio vt om̄es actus tam diuine ꝙ̄ humane nature eſſent actus eiuſdē ſuppoſiti ſeu pſone. Fuit ergo plenus gratia chr̄s ſm humanitatē: inquantū hoc ſingulare donum ex mera gr̄a nullis p̄cedentibꝫ meritis accepit vt eſſet illa natura in perſona filij dei. Fuit etiā plenus veritate: qꝛ humana natura in chriſto puenit ad ipam veritatem diuinā ratione vnionis pſonalis: ita vt veraciter dicatur ꝙ ille homo demonſtrato chriſto eſt veritas pma. Vn̄ dicit̄ Col. ij. ꝙ in ip̄o ſunt om̄es theſauri ſapiētie ꝛ ſcientie dei abſconditi. Nec miruz: qꝛ vt ibi poſt pauca ſubdit̄: In ip̄o habitat plenitudo diuinitatis corpaliter. Et ſilr̄ ꝙ̄tuz ad ſcd̄m fuit plenus gr̄a inꝙ̄tū eius aīa fuit plena gratia: q̄a om̄ia dona ſpūſſancti accepit abſqꝫ menſura: Joan. iij. Non em̄ ad menſuraz dat deus ſpūm. Et ſicut dicit Aug⁹. ſicut in ſinglis membris corporis eſt vnus ſenſus cōis. i. tactus. in capite ꝟo ſunt omnes. ita om̄es gratie ſunt ſupabūdanter in capite chriſto: in alijs ꝟo ſanctis eſt vnum cōmune donū gratuitū: id eſt charitas. in diuerſis ꝟo ſunt diuerſa ſpecialia: quia diuiſiones gratiaꝝ ſunt j. ad Coꝝ. xij. Et plenus veritate: qꝛ ei⁹ anima p̄cioſa aliquo modo cognouit omnem veritatē ꝛ ſcientiā. Vn̄ dixit ei Petrus: Domine / tu omnia ſcis: Joh. vlti. Quantū etiā ad tertiū inꝙ̄tum eſt caput eccl̄ie dicit̄ plenus gr̄a: inꝙ̄tū fecit gratiam iuſtificādo. qđ lex non poterat: vt pz Rom̄. viij. Fecit etiā veritatē inꝙ̄tū figuras legis / ꝛ patrū pmiſſiōes adimpleuit. Item dicitur plenus gr̄a: qꝛ ip̄am in nos gratioſis verbis effudit dicēdo Luc. xxj. Omnis populus manicabat. i. mane venire ſtudebat ꝛc̄. Et veritate: qꝛ nō docebat in figuris ꝛ enigmate: ſed in veritate ꝛ apte. Hec ex illo.

Dn̄ica infra octauā natiuitatis domini. Textus euangelij Luce capitulo. ij.

Erant ioſeph ꝛ maria mater ieſu mirantes ſup his que dicebant̄ de illo. Et bn̄dixit illis Symeon: ꝛ dixit ad Mariā matrē eius: Ecce poſitus ē hic in ruinam ꝛ in reſurrectionem multoꝝ in iſrael: ꝛ in ſignuz cui contradicetur. Et tuam ipſius animaz ptranſibit gladius: vt reuelentur ex multis cordibus cogitatōes. Et erat Anna prophetiſſa filia Phanuel: de tribu Aſer. Hec proceſſerat in diebus multis. ꝛ vixerat cum viro ſuo annis ſeptē a ꝟginitate ſua. Et hec vidua erat vſqꝫ ad ān̄os octogintaquattuoꝛ: q̄ non diſcedebat̄ de tēplo ieiunijs ꝛ obſecratiōibus ſeruiēs nocte ac die. Et hec ipſa hora ſupueniēs cōfitebat̄ domino ꝛ loq̄bat̄ de illo omnibus qui expectabant redēptionē iſrael. Et vt perfecerunt om̄ia ſm legem domini: reuerſi ſunt in galileam in ciuitatē ſuam nazareth. Puer aūt creſcebat ꝛ ꝯfortabat̄ plenus ſapiētia Et gratia dei erat cū illo.

Erat Joſeph ꝛ maria mater Jeſu mirātes ꝛc̄.) Luce. ij. In p̄ſenti euāgelio tangunt̄ tria puncta: que ſunt Prenunciatio: cōfirmatio: ꝛ ꝯſummatio. Quantū ad pmū litteraliter ſciēdū eſt ꝙ ea que in p̄ſenti euangelio dicunt̄ / ſunt facta quando beata virgo poſt partum ꝛ circūciſionem filij in die ſue purificatiōis iuit ad templū: ꝛ Symeon accepit chr̄m in brachijs ſuis. Dicit ergo ſanctus Lucas: (Erant pater eius ꝛ mater.) Sciendum eſt ſm Bedaz ꝙ Joſeph dictus eſt pater chriſti: quia ita erat cōmunis fama non quia vere ita eſſet. ſm Auguſtinū ꝟo in li. de bono ꝯiug. hoc id̄o eſt: qꝛ ioſeph